

Усі українці, дорослі і діти! Передплачуйте «Слово Просвіти» Наш індекс 30617

Слово ПРОСВІТИ

ГАЗЕТА ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ГРУДЕНЬ 1995 РОКУ

4 СТРАШНА
БОРОДА У ХО

6-9 МИХАЙЛО ДРАГОМАНОВ.
ДРУКУЄТЬСЯ ЧЕРЕЗ 150
РОКІВ

10-11 ЩО СПОВІДУЄ
ПРОФЕСОР
ГРИНЬОВ

**ГЕНОЦИД КУЛЬТУРИ —
ГЕНОЦИД НАРОДУ**

Плакат Андрія Вишневецького

Юрій ЛЯШЕНКО, кінорежисер

СПОЧАТКУ ХЛІБ, А ПОТІМ ВЖЕ МОРАЛЬ?!

У післявоєнній Італії хтось із сильних світу цього зрозумів що найлегший, а може єдиний спосіб для зруйнованої, майже знищеної держави набуті світової слави — це кіно. І кіно Італії стало найзнаменитішим у світі.

Державна програма розвитку кінематографу Франції теж вивела його на світовий рівень.

Здається, вже можна робити висновки.

Не будемо поспішати.

На відсутність уваги радянської влади до літератури й мистецтва скаржитись дуже важко. Навпаки. За весь час її існування щохвилини була така увага, від якої літератори і митці не в змозі були навіть дихнути. Сімдесят років невтомного і тотального винищення

комуністами всього, що зв'язане з найменшим порухом думки, призвели до того, що на одній шостій частині суші, тобто колишнього СРСР «масмо те, що масмо».

Громадська свідомість нагадує англійські газони, які триста років рівняли постійним підстриганням.

Перетворившись в бездумне, покірне стадо, ми спростовуємо навіть таку істину як «достойно вмерти легше, ніж достойно жити». Здохнемо ніби безмовні тварини в пустелі і поводитимось себе як у відомому анекдоті, коли, почувши, що влада оголосила: «Завтра всіх будуть вішати», догідливо запитуюмо, чи треба приходити із своєю мотузкою...

Не здатні навіть обуритися, кволю спостерігаємо, як пройдисвіти, подібно до бруду при збовтуванні,

впливають нагору і витворюють такі експерименти над народом, що не вистачило б творчої уяви Миколи Васильовича Гоголя, аби описати все це, не переступивши містичної межі жахливої казки. Ну тільки подумайте: пенсія або зарплата півтора, два мільйони карбованців, а квартплата — три, чотири мільйони тих же карбованців. З такими прикладами зустрічаємося на кожному кроці.

Приймаючи подібні рішення гіганти державної мислі, можливо, і здатні були б усвідомити, що вони реблять, але для цього треба, аби вони відчули це на власній шкурі. Та прапори і лозунги боротьби з привілеями і злочинністю потрібні лише по дорозі до корита. А як тільки опинився біля годівниці, то вже ніяка сила не примусить його голосувати проти привілеїв, своїх, звичайно. Бо пом'якшення драконівських податків пенсіонерам або чорнобильцям відхиляються дуже легко і швидко.

Закінчення на стор. 5

І ЗНОВУ ТРЕБА ТОЛОКИ

У Русанівському навчально-виховному комплексі втілюється нова експериментальна модель середньої освіти «Росток», яка органічно поєднує, інтегрує природничі і гуманітарні дисципліни, скарби національних культурних надбань і загальнолюдські духовні пріоритети.

Фундаментом духовного розвитку дитини є естетика народних свят, обрядів, звичаїв, традицій українського театру — від вертепу до національної класики Саксаганського, Бучми, Карпенка-Карого. У межах навчальних програм та позаурочної розвиваючої діяльності учні опановують сценічну мову та культуру мовлення, основи пластичної культури, образотворчого мистецтва, етикету, музики та вокалу, знайомляться з джерелами та історією українського театру.

Учні середніх класів об'єднуються у творчу театральну студію, а найбільш обдаровані складають профільний клас. Ентузіазмом та організатором створення справжнього дитячого театру нового типу став його керівник та головний режисер Н. Бучма. Русанівський навчально-виховний комплекс надав для цього доброго діла приміщення, але — ви вже читачу, здогадалися, мабуть, —

бракує коштів на ремонт, на обладнання відповідне і на оформлення самих вистав, тощо. Убоге бюджетне фінансування нашої освіти, на жаль, не передбачає подібних витрат. Отже, творчі зусилля ініціативних педагогів можуть зійти нанівець.

І подумалося: а може ж знайдеться добра бізнесменівська душа, не байдужа до власної національної культури та її бодай частку на те діло й дасть? За найскромнішими підрахунками треба аж десять мільярдів карбованців. Правда, звучить вельми? Але якщо перевести в ціни на картоплю чи ковбасу, то не так й страшно воно виходить. Тим більше, не хлібом же одним людина жива, а про духовний зріст і розвиток нового покоління теж таки дбати треба.

Кошти слід перераховувати на р/р 2468890 в Дарницькому відділенні УСБ м Києва, МФО 322023, статистичний код 1801924 як добровільні пожертвування, що, згідно з указом Президента України від 12.08.95 р. № 750/95, не оподатковуються. У платіжному дорученні необхідно вказати «Добровільні пожертвування для дитячого театру-студії Русанівського навчально-виховного комплексу».

Наш кор.

ДЛЯ КОГО ВИХОВУЄМО ЕЛІТУ?

Кожний навчальний заклад виконує триєдине завдання: навчає, виховує та розвиває. Сьогодні наші освітянські керівники пишуться тим, що в той час, коли розвалюється економіка, негаразди в політиці, освіта тримається як гриби після дощу, з'являються учбові заклади нового типу — гімназії, ліцеї, коледжі і навіть університети.

Українці, схаменіться! Ще чотири роки такого процвітання освіти, і нашу мову, нашу культуру в південних і східних областях України не врятує ніщо. Давайте придивимось уважніше, кого виховують там сьогодні.

В одній із харківських гімназій не провели урок знань на тему «Чужому навчайтесь і свого не цурайтесь» за словами завуча тому, що цю тему не лише розкрити, а навіть виговорити неможливо. Це характеризує і тих, хто виховує, і те, яке патріотичне виховання отримують учні у цій гімназії. І подібні приклади можна навести майже по кожній гімназії, по кожному ліцеєві і по кожному вузові. А виховується тут еліта — майбутня держава.

В Харкові практично всі навчальні заклади нового типу — російськомовні. Серед звичайних шкіл ще є певний прошарок українських. І навіть коли станеться неможливе і всі державні школи, як і слід цьому бути, зроблять українськими, це мало що змінить. Бо потім відберуть кращих із кращих за курсом до гімназій та ліцеїв і будуть навчати далі російською і виводити там п'яту колону.

Останні роки поляризували наше суспільство. Дивно чути від деяких політиків, що хтось там був комуністом, інший дисидентом. Сьогодні наше суспільство поділяється на тих, хто хоче мати свою незалежну державу — державу українського народу, та її лютих ворогів. І школи нового типу, нові університети, інші вузи в східних та південних областях України визначились. За незначним виключенням, всі вони стали центрами українофобії в Україні. Прикладів тут безліч.

Минулого року я випустила клас, де три роки викладала математику українською. З цього класу сформували елітну групу в Харківському політехнічному. І по тому жодного українського слова вони в цьому університеті (державному) не почули. Це «двуязычие» в дії. Жодної групи, де математику читали б українською! Жодної! Не дала я їм більше своїх дітей.

Цього року з мого класу створили елітарну групу вже в Харківському університеті (теж державному!). Преможи національних та міжнародних олімпіад, за три роки вони не чули від мене жодного чужого слова. І жодного українського слова не почули в університеті. Ректор університету професор Василь Свич — блискучий фізик, доктор фізико-матема-

тичних наук, лауреат державних премій, як він отримав не як ректор, а як фізик. Наш український учений — гордість своїх односельців з-під Богородухова. І чужий ректор. То чи гордиметься ним його народ?

Військові університети — це теж навчальні заклади нового типу, досить специфічні. Армія — це не тільки сила, а й школа, через яку проходить наша заміна. Коли читаєш репортажі про російських вояків у Чечні, то починаєш розуміти, як далеко розійшлися ми у цій царині з нашим північним сусідом. Та армію роблять офіцери. І я не знаю, чи є хоча б одна група у Харківському військовому університеті, де і команди подавалися б мовою нашої, а не чужої держави, і математика читалася б українською? Було б великим щастям почути, що вона є.

То що ж треба робити, щоб зупинити процес знищення мови і культури, а значить і нації? Великі завдання тут стоять перед освітою.

В галузі шкільної освіти. Всі навчальні заклади, які набирають для навчання дітей на конкурсній основі, повинні бути україномовними. Викладання та спілкування там належить вести українською мовою.

Для обдарованих дітей це не складатиме ніяких проблем, а лише сприятиме їхньому розвитку. Мовні проблеми в таких учбових закладах — це проблема адміністрації, яка не допускає в школі нічого українського і утримує на роботі учителів, які на уроках історії України розповідають учням про «реформи Петра Великого», на уроках літератури розповідають про нищівні Мазепи, згадуючи при цьому Кравчука та Кучму, а на уроках математики, фізики та інформатики — про бідність української наукової термінології та зуження інформаційного простору.

В галузі вищої освіти. Викладання більшості предметів і обов'язково всіх базових предметів в вузах повинно вестись українською мовою.

Селянам та робітникам, що утримують за свій коштів вузи, не потрібні фахівці, інтелект яких не дозволяє їм опанувати ще одну слов'янську мову. Коли причиною є не інтелект, а інші чинники, то підготовка фахівців з таких студентів є злочином, якого не вибачать нам прийдешні покоління.

В галузі військової. В учбовому процесі в військових вузах та училищах вся підготовка майбутніх офіцерів повинна вестись виключно українською мовою, бо армія в національній державі, де патріотизм і національна свідомість відсутні, смертельно небезпечна для народу та самої держави.

Неля СТІЛЬЧЕНКО,
вчитель математики, м. Харків

Одеса

Відбулася наукова міжнародна конференція «Українська національна ідея: минуле, сучасне, майбутнє», присвячена 400-літній річниці Б. Хмельницького та 90-річчю Одеської «Просвіти».

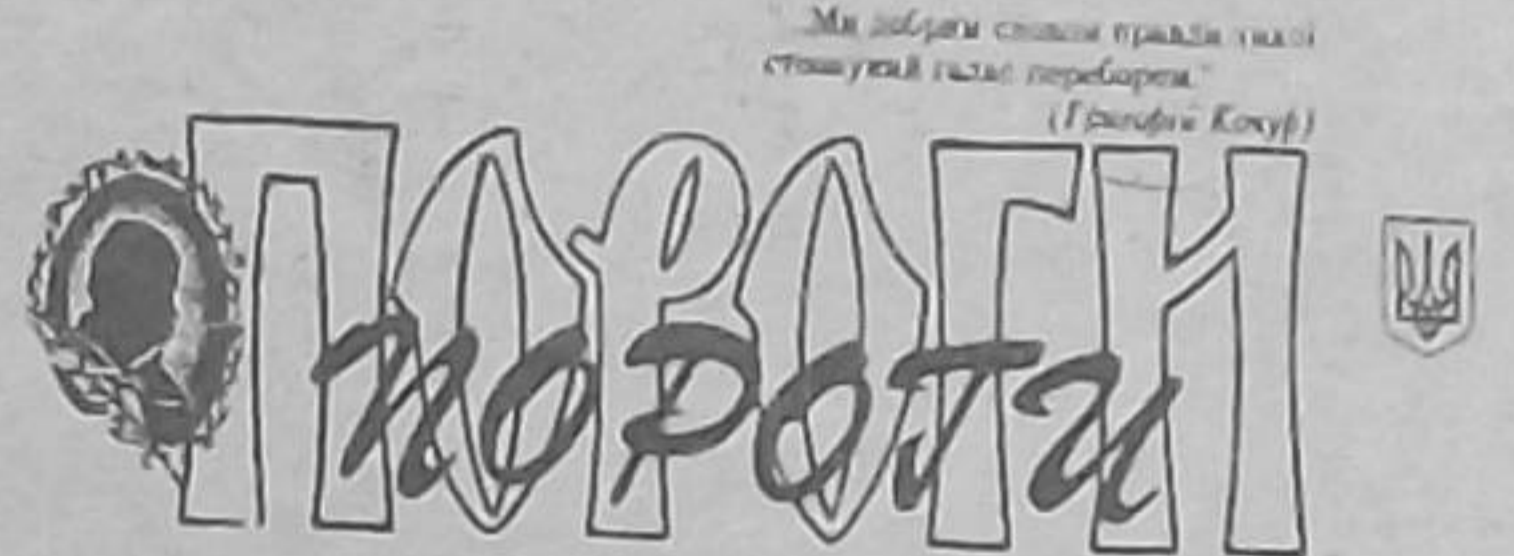
Серед її учасників — понад 20 докторів та 60 кандидатів наук, гості з Польщі, інших країн Європи.

Проблема обговорена у широкому аспекті, прийнято ряд важливих документів, звернень до Президента та Уряду.

Львів

«Український родовід» — так назвали свою конференцію просвітяни Львова, широко залучивши до неї науковців Києва, Харкова, інших наукових центрів України.

— Хто ми, якого ми роду, звідки ми? — на ці важливі для державного становлення питання дають відповідь відомі вчені і представники славетних родів України.

Перше число просвітянської газети «Пороги» вийшло у світ при сприянні ВАТ «Трансформатор» (президент правління ВАТ Хаджинов Л. П.). Пропонуємо вашій увазі перше інтерв'ю з редактором цієї газети Миколою Ніколасвим:

МИ ЗНАЙДЕМО ШЛЯХИ ДО ВАС

(ПЕРШЕ ІНТЕРВ'Ю З РЕДАКТОРОМ)

КОР.: Перше запитання в першому інтерв'ю з редактором газети не буде оригінальним: чому «Пороги»?

РЕД.: Вас цікавить, як народилася ця назва і що символізує? Серед назв, які позначали б наш зв'язок із славним козацьким краєм, була і назва «Дніпровські пороги» — вічні символи України. Та найбільша, на мою думку, поетична і філософська глибина у простому слові ПОРОГИ. Скільки воно має значень в українській мові і скільки смислових відтінків! Перш за все, звичайно, це символ батьківської хати, згадаймо Павличка:

«Мене водило в безвісті життя,
Та я вертався на свої попроги,
Переплелись, як мамине шиття,
Мої сумні і радісні дороги».

А ще є шкільний ПОРОГ, ПОРІГ Храму, ПОРОГИ Дніпра, затоплені і забуті, як і вся наша прадавнина. Є зовсім реальні високі ПОРОГИ деяких кабінетів і нездоланні ПОРОГИ нашої свідомості. Врешті, це і той останній Поріг, перед яким кожен із нас відповідь за своє праведне чи неправедне земне...

КОР.: Пане Миколо, як все це буде визначати тематичну спрямованість газети?

РЕД.: Ми шукаємо шляхи до порогу школи і церкви, підприємства і солдатської казарми. Найбільша увага буде до питань відродження мови, держави, господаря.

КОР.: Ваше ставлення до комуністичної та інших тоталітарних ідеологій?

РЕД.: Просвітянське... «Ми добрим словом правди тихої стозвукій галає переборем».

ПРОСВІТЯНСЬКІ
НОВИНИПІД
ПОКРОВИМ
МИХАІЛА

Два роки Київська «Просвіта» боролася за відродження християнського храмового свята киян — дня Архистратига Михаїла. За легендою він є небесним покровителем м. Києва. Архистратига Михаїла кілька століть підряд зображували на гербі міста. Проте, як відомо, в часи боротьби з релігією, як і з усім традиційним, національним, його зображення замінили безликі каштани. Лише нещодавно на парадному вході в Київську мерію постав, піднявши вгору свій караючий і захищаючий меч, гордий Архистратиг Михаїл.

А 21 листопада нинішнього року він дивився в очі і в душі всім присутнім на літературно-мистецькому вечорі в Центрі культури, просвіти і дозвілля Збройних Сил України, приуроченому храмовому свята небесного покровителя Києва Архистратига Михаїла. Відродило традицію вшановувати цього святого Київське крайове об'єднання «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка. Залишилися вірними їй і нинішнього року. Це свято тепер відзначається не лише в церквах, а й в родинах, в деяких установах. Саме зазначити, що день Архистратига Михаїла, небесного покровителя Києва, тепер стає — уперше після 70-річної перерви — святом не лише Київської «Просвіти», а й Київської мері.

просвітяни завдячують не міській владі, яка відзначала храмове свято киян окремо, ніби потай від них, а двома молодими бізнесменам — директору фірми «Україна-ОТНАКС» Марині Громовій та директору фірми «Леон-сервіс» Григорію Леоненку, які виділили кошти, щоб кияни могли послухати в день храмового свята і слово боже, і пісню, і просто відпочити душею, поспілкуватися між собою.

Від імені Української православної церкви Київського патріархату виступив Митрополит Переяславський та Богуславський, керуючий Київською єпархією, Нестор. Він благословив усіх присутніх і розповів про історію свята. У перекладі з іврити «Михаїл» означає «як Бог», «рівний Богові». Чому нарекли цього ангела саме так? Бо, коли один з його небесних «братів», Люципер, збунтувався проти Бога, він сказав: «Я як Бог». Тоді на захист отця небесного встав Михаїл. Він грізно мовив: «Хто, як Бог? Хто посміє прирівняти себе до Бога?». Після того, як захисник Отця небесного, став зватися Архистратигом Михаїлом, рівним Богові, а Люципер був вигнаний з неба і став Сатаною. Чи не повчальною є ця історія із життя небесного і для життя земного?

Після благословення отця Нестора присутніх на вечорі привітали голова Київського Крайового об'єднання «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка письменниця, історик Раїса Іванченко та режисер вечора, народний артист України поет Григорій Булах.

Шанувальники народної пісні мали змогу почути її перлини у виконанні фольклорно-етнографічного хору «Гомін» під керівництвом лауреата Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка, кандидата мистецтвознавства, композитора, справжнього сподвижника української народної пісні Леопольда Яценка. Виступили бандурист Ярослав Черногуз, жіночий вокальний ансамбль «Зорянка» центру мистецтв «Славутич», дитячий колектив під керівництвом Ніни Левицької

ПРОСВІТЯНСЬКІ
НОВИНИ

та дитячий ансамбль «Калинка» Ватутинського району м. Києва та інші.

Дай Бог, щоб свято це відзначали традиційно, щоб кожного року згадували ми, кияни, про свого небесного покровителя, щоб він згуртував і здружував нас у часті і в горі, нагадував нам про наше минуле і допомагав будувати майбутнє — незалежну українську державу.

Алла ТОПЧІЙ

На знімку: Митрополит Нестор благословляє присутніх на вечорі; співає бандурист Ярослав Черногуз; дитячий ансамбль «Калинка» Ватутинського району м. Києва.

Фото: Григорія КУБЛАНОВА

ХАРКІВСЬКА «ПРОСВІТА»
ВІДКРИЛА В РАЙОННИХ МІСТАХ
ДЕРКАЧІ ТА ЧУГУЇВІ ПЕРЕСУВНІ
БІБЛІОТЕЧКИ

Вони складаються з книжок та часописів, виданих українцями, які живуть у Вільному Світі, і пересланих у Харків зі США (Чикаго) та з Канади. Частина таких книжок передала наукова бібліотека ім. Короленка, яка отримала близько 10 тис. бібліотечних одиниць з Канади.

Час перебування кожної бібліотеки в районі 2 - 3 місяці.

Харківська «Просвіта» має намір відкрити ще кілька таких бібліотек в інших районах області.

ПО «ПРОСВІТІ» — ДОЛАРОМ

З 1 липня 1995 р. фонд державного майна м. Харкова підняв орендну плату за приміщення, яке займає «Просвіта», у сім разів. Це вже друге за рік підвищення орендної плати. Перше, у шість разів, відбулося з 1 січня 1995 р. Тепер за приміщення загальною площею 109 кв. м. «Просвіта» зобов'язана платити 143 млн. крб. (800 дол. США) за місяць. Таких грошей харківська «Просвіта» зроду-віку не бачила. Очевидно, «Просвіта», яка є чи не єдиною українською національною організацією, яка реально працює, муляє очі міській владі, і у такий спосіб вона намагається її розігнати.

А. КИДРАТЕНКО

ЧИ БУДЕ СТОЯТИ ПАМ'ЯТНИК
ШЕВЧЕНКУ У ЛОЗОВІЙ?

У Лозовій, 20 років тому, збиралися встановити пам'ятник Шевченку, але тодішня влада цього не дозволила зробити і бюст десь зник. Влітку цього року його бачили на території ЖК ЛКМЗ (Лозівський ковальсько-механічний завод, директор Христофор Василь Михайлович), а цієї осені вчитель с/ш №7 Ліценко побачив його біля МП «Хупроекс», просто неба! Це МП створено управліннями ЛКМЗ, а сам бюст виготовлено з бронзи (вага 200 кг.) і він є власністю заводу.

Чи не збираються продати його на брухт? Сподіваємося, що до такого святотатства на заводі не дійдуть, а навпаки — сприятимуть встановленню пам'ятника Шевченку у Лозовій.

Роман АВРАМЕНКО

ДО НАРОДНИХ ДЖЕРЕЛ

Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Т. Шевченка здійснює свою просвітницьку місію, відзначаючи ювілей 400-соті річниці від дня народження Гетьмана Богдана Хмельницького. В ряді установ та навчальних закладів проведені змістовні й цікаві вечори, концерти, зустрічі з відомими вченими, істориками, митцями сцени. Зокрема працівники Центральної «Просвіти» організували ювілейні зустрічі в Національній парламентській бібліотеці, Національному художньому музеї України, в Центрі культури, просвіти та дозвілля Збройних Сил України, в СПТУ №16 деревообробників.

25 листопада у приміщенні Центру культури, просвіти та дозвілля ЗС України прозвучав заключний акорд — фестиваль народних хорових колективів м. Києва «До народних джерел», де ім'я Великого Гетьмана та його свята державницька і військова слава пролунала у народних піснях та у творах оригінального виконавського жанру.

Своєрідний огляд-конкурс столичних аматорських колективів покликаний тим, що чиновництво від

культури вкрай занедбало цю дуже важливу справу — відродження народного хорового співу. Криза матеріальна призвела до кризи духовної, хоча це не виправдання. Адже українська душа співає і в радості, і в горі, і в печалі. Пісня — це дух її. А підіймають цей дух на концертній сцені, чи просто собі на київських вулицях, майданах такі колективи як

Народний фольклорно-етнографічний хор «Гомін» підрудою негвартовного Леопольда Яценка, «Криниця» Будинку вчених, Київський камерний хор «Просвіта» і чоловічий хор «Чумаки» Будинку вчителя. Плідно репрезентує себе Заслужений український народний хор «Імбер» тресту «Київ-миськбуд-4» під керівництвом талановитого хормейстера Володимира Хорта. І таких самобутніх цікавих і вкрай потрібних колективів у нашій столиці не бракує. Це українські народні хори Будинку культури Київського мотозаводу, «Либідь» Палацу культури і техніки АТ «Більшовик», «Джерело» птахофабрики «Київська», ансамбль пісні та танцю ВО «Київелектротранс», народна хорова капела «Світоч» Національної Академії наук України, хорові ансамблі «Зорянка», «Любисток», «Рідна пісня», «Пушанка», «Радосинь», «Червона калина» та багато інших.

КЛУБ ТРЬОХ КУТІВ ЗОРУ

Анатолій КИДРАТЕНКО, професор Харківського держуніверситету

ВДЕНЬ СПИМО,
ВНОЧІ ПРАЦЮЄМО?

за один-два роки. А ми так хочемо бути європейцями.

Ось і пояснив час установили як «у Європі». У листопаді та січні, коли дні дуже короткі, о шостій годині вже день, а о сьомій, коли сонце високо в небі, громадяни ще потягуються в ліжечках, бо до початку робочого дня ще далеко. Зате о 16-й вмикаємо світло і до півночі ведемо активне життя за рахунок перевантаження електростанцій. Марно витрачаються десятки мільярдів кіловат-годин електроенергії. Між тим «у Європі» такого марнотратства не допускається.

Бути «європейцями» означає перш за все робити так, щоб нам було зручніше, вигідніше, економічніше, тобто дбати про власні інтереси, навіть якщо вони ідуть врозрід з інтересами інших держав, а також не підлаштовуватись формально до норм західного життя.

Ми трохи наблизились до Європи, коли, зокрема, в осінньо-зимовий період будемо сповна використовувати світловий час. Можна залишити поспини час незмінним, але роботу починати на одну-дві години раніше, а радіо та телепередачі припинити о 23-й годині. «Комерційні» телестанції захочуть працювати довше. Ніяких заборон! Але за електроенергію тоді треба платити в п'ять разів більше.

Між іншим, Розпорядженням Президента про початок робочого дня о 8-й годині у Харкові деякими державними установами (зокрема, міліцією) ігноруються. У Києві бібліотека Вернадського починає робочий день о 9-й годині 15 хвилин.

Дуже ми хочемо бути європейцями, але наші дії або бездіяльність часто віддаляють нас від Європи і кидують в райони дикої Африки (якщо вони ще залишилися). Наведу кілька прикладів.

Система нашої Вищої освіти краща, ніж на Заході, але Міністерство освіти намагається безглуздо підняти її до Західної і таким чином погіршити. Ніхто не може поспинити, що буде робити величезна кількість «бакалаврів», тобто молодих людей з неповною вищою освітою, яких Міністерство в недалекому майбутньому планує випускати. Інженерами, вчителями, лікарями працювати вони не зможуть, бо «не досягли», а працевлаштувати їх лаборантами чи техніками дуже накладно для держави, бо для підготовки цієї категорії

З прикритістю слід зазначити, що якись 4-5 років тому Міністерство культури, Київське управління культури востократ більше приділяли уваги цим самобутнім народним колективам: все ж відбувалися різноманітні огляди-кокурси, поїздки з концертами по Україні, навіть були зарубіжні гастролі. А що ший? На ці колективи ніхто з державних установ не звертає уваги, репетиції проводять будь-де, тримається це крилате й зелене пісенне дерево нашого народу-велетня на окремих ентузіастах, на їх самовідданій любові до народних пісенних джерел.

Хтось із виступаючих на Конгресі української інтелігенції сказав, що нашу державу слід відроджувати з коріння. Слушно зауважено. То ж ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка і взялася за добру справу знизу, від народних джерел — організувати перий фестиваль народних самобутніх хорових колективів столиці з метою бодай наступного року спільними зусиллями, на державному рівні провести Фестиваль народних хорових колективів всієї України.

Цей фестиваль мусить стати своєрідною творчою лабораторією українського народного співу. Його найперша мета: пропаганда народного хорового мистецтва та кращих творів української пісні.

Петро ШУЛЬГА,

член Спілки журналістів України

працівників є не такі дорогі, але більш ефективні освітні установи.

В діях Міністерства усі нормальні люди вбачають намагання зруйнувати систему вищої освіти, яка складалася десятиліттями і виправдала себе.

Інша справа на Заході. Там студенти вчаться на власні кошти і після отримання неповної вищої освіти ідуть у бізнес. Можливо, їм і не потрібна закінчена вища освіта. Наша ж Міністерство збирається готувати кадри для бізнесу за державні кошти. А в цей час професори отримують (а часто і не отримують) чисто символічну платню і знаходяться за межею бідності.

Половина студентів не вчиться, але отримує стипендію. І ніхто не розуміє, для чого їх взагалі набирають. За державні кошти інша половина отримує вищу освіту. Їм дають вільні дипломи, і вони ідуть в «комерцію», а в цей час важливі галузі державного сектора народного господарства, зокрема школи, залишаються без фахівців.

Висококваліфіковані науковці мають меншу платню, ніж пенсіонери, і значно меншу, ніж привілейована категорія пенсіонерів, зокрема тих, які привели країну до економічного хаосу. Таким чином, потреби молодого, здорового, повного сили та енергії фахівця, який працює на державу і утримує сім'ю, уряд оцінює нижче від потреб пенсіонера. Не маючи засобів до існування, висококваліфіковані науковці, деякі з них винятково, масово, при першій нагоді, тікають за кордон. Створюється враження, що ми живемо не в Європі і навіть не на Земній кулі, а десь у країнах кривих дзеркал, або влада свідомо тягне нас у країні не третього, а вже четвертого світу!

За два тижні перебування в одній із західно-європейських країн на двадцяти каналах телебачення я не знайшов жодного секс-фільму. Включіть свій телевізор, і на одному з трьох-чотирьох наших телеканалів ви знайдете кінофільм, який проповідує порнуху, ненависть, насильство. І свідчить це не про велику демократію, а про убогість і бездарність уряду, що і використовують наші недоброзичливі для демократизації населення та підризу моральних підвалин молоді держави. А також для того, щоб усе залишалося так, як воно є, бо їх це влаштує!

Василь ЗАХАРЧЕНКО, письменник, лауреат премії ім. Т. Шевченка

СТРАШНА БОРОДА У ХО

Спочатку довгі цитати й ні слова від автора, хіба що дозволю собі дещо підкреслити.

«Усю величну хвилину тихо розгортаються куші — і на галювину виходить Хо. Мов туман той, сива борода його м'якими хвилями спадає аж до ніг... З-під блих кострубатих брів, з глибоких западин визирають добрі, а лукаві очі.

...Майнув довгою бородою, і повіяв від неї тихий вітерець, холодною цівкою вдарив у дерева. І враз затремтіло молоде листя, зашамотіло... Жахнулася сарна й шезла в гущину... Страх обгорнув зайця, додав ще більшої прудкості його ногам... Сполохалися пташки й в одну мить ущушли. Тихо стало в лісі, страх як тихо. Тільки бородастий дідуган Хо, старечо хихикаючи в бороду, стоїть на галюві...

— Хе-хе-хе! І чого жахаються, дурні? — шамкає він беззубим ротом. — Діда Хо, що світ прозав страхом? А дід шком і не страшний... Ось погляньте!.. Жахаються, а не знають, що страх тільки й істніє на світі полохливості других, що старий Хо розсипав би ся, коли б усе живуще хоч раз зважилося глянути йому в вічі... Ех, коли б... А тим часом страх владно панує на землі, змагається з приязню, з чесними пориваннями, з обов'язком, ламле життя, безсилим чинить не то поодиноким людям, ба й цілі народи... Страх! Прищеплений дитині, виплеканий аномальними умовами суспільства, він стає чіпкою пошестю, робиться потугою, що тамує вічний поступ усього живучого...»

Це казка М. Коцюбинського «Хо». Та годі бо, хіба ж це казка? Я знав цю казку з дитинства, але призабув її. Хоч цей Хо, зізнаюся, десь жив у мені, приморожував душу, покашлював там своїм старечим кашлем. І от раптом мене потягло перечитати казку. Прочитавши, я вигукнув:

— Господи! Та це ж про сьогодні! Це ж про нас!!!

Живий Хо! І досі живий...

Зібрались ми недавно комісією по премії імені одного з борців за незалежну Україну. Секретар комісії показує щойно віддрукований бланк-свідчення лауреата премії. Текст, змітований під козацький скоропис, виконано в якійсь брудній, темнокоричневій барві. Ми заговорили схвально:

— А нічого.

— Та добре!

— Ага, і головне, ніхто не закине, що кольори національні, — це сказав один із державних службовців.

І раптом один із нас не витримав і зі стогоном вигукнув:

— Та кого ж ми боїмося? Хто над нами стоїть? Хто поводить нашим розумом? Чого ж ми на четвертому році державності боїмося державних кольорів у почесних грамотах?!

А справді, кого ми боїмося? Дідугана Хо. З його моторошною бородою.

Так боїмося, що весь час відстаємо від ходу історії, а то й зовсім зникаємо з неї на цілі століття. І почалося це в нас після тієї так званої «перелякської ради». У 1917 р. історія повернулася лицем до колоніальних народів Російської імперії. Фінляндія, Польща, країни Прибалтики зразу ж добились незалежності. Наша ж боязка, обережна Центральна Рада наслідилась у Тимчасового уряду попросити аж... автономії та ще права на одного міністра від України в Тимчасовий уряд. Аж наш недруг Ленін покепсував з беззволля, державного інфантізму Центральної Ради, сказавши, що виходячи з того, що росіяни складали 43% населення Росії, а українці 17%, то Україна могла б вимагати на 16 міністрів не одного, а 6-тьох міністрів од України. Уловивши боязкість Центральної Ради, Тимчасовий уряд відмовив їй і в тому ганебному мінімумі — одному міністрові, а заодно й у автономії. Коли ж українці нарешті зважилися на незалежність, історія вже пронеслася мимо нас, час згаляли, військо своє розпустили, а потім запросили німецьке військо боронити Україну. Що з цього вийшло, ми знаємо. Бо чужими руками жар не загрібають, чужі руки здатні тільки на одне — спалити наш рідний дім.

І вдруге усміхнулася нам доля. Розпалася комуні-радянська імперія, усі республіки вже мають свої незалежні держави, нові

конституції. А ми що маємо?.. Так, державу, яку визнав весь світ. Тільки дивна це держава, якась вона не рідна, чужа наче Україні, байдужа, глуха до найсокровеннішого, до української душі, української мови, української книги, лишила нас без підручників, словників, без української освіти. Ця держава з кожним роком усе агресивніше дивиться на національно свідомих своїх громадян, як на ворогів, а то і прохопиться деінде диким словечком замаскованої мачухи, обізавши дітей України націонал-фашистами. Іноді складається печальне враження, що цій державі ходить не про Україну, не про буття і добробут її народу, а про сите державне корито, з якого можна безборонно вигрібати лопатою долари мільйонами й мільярдами, пускаючи Україну на посміховище світу старчихою з протягнутою рукою за центрами!

А чому так сталося? Бо знову ж ми відстаємо від ходу історії. Коли у своєму сказі Союз дійшов до ГКЧП, наш державний муж перелякався все того ж Хо, від бороди якого раптом повіяло сибірським морозом. Три дні сидів він безвізливо, надіючись на те, що якщо воно, може, пронесе. Україну готові були тоді здати без бою з її Декларацією про суверенітет! Виручив нас усіх Єльцин. О, тоді й ми ожили! Приняли Акт про Незалежність. Знову загребли жар чужими руками... Скільки ж можна?!

Незалежність України була підтверджена на референдумі голосами понад 90% громадян. Україну почали визнавати держави світу. Ми ж, аби чого не трапилось, аби той Хо не дихнув на нас сибірським холодом, добровільно поперли в СНГ. Згодилися на продикувані нам Єльциним «прозорі» кордони, на рублеву зону, єдиний економічний простір тощо. І так би Україні й досі стояли абсолютно розгродженою, без жодного митного посту на північно-східному кордоні, коли б не почала відгороджуватися митницями Росія. Тоді й ми почали несмиливо, з оглядами ставити свої митниці, весь час виправдуючись перед кимсь, хто стоїть невидимо над нами: «Це не ми перші почали відгороджуватися, це Росія...» А той, що над нашою пригнобленою душею стоїть, покахикує старечим голосом та посміхається в таку страшну сиву бороду.

А як було з «рублевою зоною»? Раптом виявилось несподіванкою для уряду, що Росія нас живосилом випхала з тієї зони. А в Україні червоні директори, голови колгоспів, державці, нардепи з групи-239 закричали в одну шкуру: «Відновити рублеву зону!» І знову обезволіли від страху наші державці, замість того, щоб будувати свою фінансову систему, боязко виправдувалися на всіх рівнях усі 3 роки: «Це не ми вийшли з рублевої зони. Це нас Росія виштовхала. Ми б на таке самі не зважилися». І це — державці?!

Нас на повному історичному ходу викинули з карети, запряженої освітленою Гоголем Руссю-тройкою, а ми й далі халаємося за приступці тієї карети, і нас волочить по історії чужа державна воля.

У мене таке враження, що й новий Президент, схоже, збирається збудувати в Україні, на території України чужу їй державу, що одну Російську державу з російською офіційною (тобто державною) мовою, яка вже й зараз додушує так звану «державну» українську мову. А все від того, що над усіма нами, в тім числі й над першими державними особами тяжіє отой клятий дідуган Хо, дихає в потилицю сибірським морозом.

Ми були настільки безвізні зі страху, що наш блок національно-демократичних партій не наслідилась навіть висунути свого кандидата в Президенти. Ми не кинулися вибирати кращого з кращих з-поміж себе, національно пробудженого українця, а заходилися переконувати виборців оддати пальму першості меншому з двох зол. Дивно, всього ми боїмося, чого ж ми не злякались оцього божевільного вибору?

Усе ми робимо в півсилі, в півділа. Вирили були влаштувати всенародний суд на комуністичною ідеологією, створили Антикуністичний, антиімперський блок, потім злякалися, на першому ж «великому зборі» внесли малесеньку зміну в назву блоку: всього-навсього поміняли місцями «антикомуністичний» і «антиімперський», стало називатися — «Антиімперський,

антикомуністичний блок», і «воріженьки наші», які ну ніяк не хочуть згинуть, «як роса на сонці», зрозуміли, що ми боїмося їх. Так з того «суду», породженого в страхи, нічого в нас і не вийшло.

Ми взялися були Рухом та іншими національно-демократичними партіями зібрати 3 мільйони підписів за достроковий розпуск парламенту і не домовилися між партіями про спільні дії. Більше того, ми, зібравши понад 1 мільйон підписів, раптом знову злякалися, а що, як наступний парламент оберемо ще гірший? І дали відбій, скомпрометували себе, випустили ініціативу з рук про розпуск Верховної Ради, хоч видно ж було, що така потреба наростає в суспільстві. Коли б Рух, партії демократичного спрямування добились референдуму, то показали б свою силу, морально зломали б опір комуністів, добились б перелому в настроях населення і воно пішло б за демократами. Ні, ми понадіялися на можливість загребти жар чужими руками. А через якихось півроку по тому жар почали гребти комуністи й обрали парламент, чия комуністична більшість ненавидить Українську державу, її символіку, закони, домагається зняття заборони зі злочинної КПСС-КПУ. За півроку цей парламент не прийняв жодного закону, спрямованого на забезпечення об'язного поліпшення життя виборців.

І в результаті — що ж ми сьогодні маємо? Державу українську мову витісняють з видавництва, з преси, з місцевих радіо й телекомпаній, закриваються по школах українські класи, на підприємствах блокують виконання Закону про мови, не переходять на українську документацію. У Донбасі комуністи публічно закликають комсомольців нищити українську державну символіку, Луганська, Дніпропетровська облрада приймають рішення про надання російській мові статусу офіційної, у Криму шовіністи б'ють українців за те тільки, що ті заговорять українською мовою. А оця наша державачуха мовчить! Чого вона мовчить? Теж когось боїться?

Я думаю, ця мачуха нічого не боїться. Це ми побоялися зробити справжню національно-демократичну державу (нашим першим особам за 3 роки таке навіть на думку не спало!) з українського недержавного уламу радянської імперії, і цей уламок і досі стримить у тілі України. Від нас усіх залежить, як швидко цей уламок переїржавіє, звільнивши місце справжній, рідній державі. Якщо Президент замінитиме в цій яничарській системі іржаві, червоні блоки на наші, українські, підтримаймо його в цій священній реконструкції. Тим же чиновникам-яничарам, які й досі намагаються служити сусідам, добиваються офіційного статусу мови сусідньої держави, давайте нарешті наберемося сміливості й скажемо: забирайте свого троянського коня й ідіть з України в слуги двоголовому орлу, а то й хоч до самого дідька в лакеї. Кордони ж у нас «прозорі», митниця випустить!

Гірко про все це думати. Та годі вдаватися в тугу! Треба працювати. Треба створювати свою дійову, глибоко структуровану від Києва аж до кожного села українську по духу організацію (блок партій, рухів, братств), здатну пробудити творчий потенціал нації і прийти до влади для будівництва справжньої національно-демократичної Української держави. Для цього треба всім національно-демократичним партіям, Народному Руху, товариствам, братствам об'єднатися в українську національну силу, переступивши нарешті через свої вузькопартійні «китайські стіни». Треба забгнуту одну істину: сьогодні нам потрібна єдність національно-демократичних сил не менше, ніж у 1918 р. потрібна була українська армія, яку так

нерозумно довірлива Центральна Рада розпустила, спровокувавши агресію більшовицької Росії. Без такого об'єднання не врятувати нам Україну.

Треба кожному лідеру й лідерчику нарешті позбутися ейфорії, що ми вже маємо повноцінну Незалежність, повноцінну державу. Відродження України, української мови, культури і досі стоїть на нулі, більше того, навіть на мінус нулі. Досі ми маємо тільки свою державну символіку, та й ту комуністи і шовіністи заповзялися за всяку ціну ліквідувати. Для цих ворогів України ніякі розумні, ніякі наукові докази не є доказами. Єдине — це перемогти їх єдністю, єдностайністю.

Нам три роки морочили голови, імпували серйозну діяльність по «розбудові держави». Дорозбудовувалися до того, що прем'єр-міністр раптом публічно, в парламенті, розпачливо вигукнув: «Скажіть, яку державу ми будемо?» Думаєте, йому сказав Президент чи голова Верховної Ради, що ми будемо? Ніхто з них ні разу не наслідилась сказати, що ми будемо національно-демократичну державу. За всі три роки перший Президент так і не вимовив цих єдино потрібних слів, не запалив суспільство цією ідеєю. Замість них ми чули щось таке невірне, аморфне про «повноцінну, повноправну, демократичну державу». Бачите, яку хоч, тільки, не дай Боже, не національну, бо вимовити це було чомусь страшно першій державній особі. Як страшно було сказати рішуче й недвозначно про єдину державу й офіційну українську мову на території України. Не дждалися ми цього й від нового Президента. Навпаки, повторюю, у мене є серйозна підозра, що він будує не українську, а російську державу в Україні. Так, демократичну, з реформованою ринковою економікою, тільки не національну, не українську.

Наберімося ж мужності визнати це й биймо тривогу, бо знову втрачимо уже 5 років, а може, й Україну!

Ми все сидимо й ждемо, коли ж до нас прийде Вашингтон «з новим і праведним законом», про прихід якого так пекельно мріяв Шевченко. А може, станьмо всі гуртом, 52-мільйонно отим Вашингтоном, поки наші національні партії й рухи знайдуть спільну мову й візьмуться по-справжньому за державотворення? Займімо оборонний рубіж проти яничарів та шовіністів і не допустимо жодної червоної цяточки на наше небесно-пшеничне знамено! Займімо оборонний рубіж і не даймо їм ні словечка змити в нашій державній молитві-гімні «Ще не вмерла Україна!» Не даймо супостатам порушити жодного промінчика в нашомутисчолпному Золотому Тризубі!

Займімо оборонний рубіж і відстоюймо єдину державу й офіційну семитисячолпну українську мову. Не даймо ворогам перетворити Україну на двомовного, двоязичного виродека-недорічку! Закарбуймо собі аж в інстинкти самозбереження — без мови рідної розвіють нас по всьому світу, як попел, і не надіймося більше на чудо — з цього розвіяного, рознесеного попелу ніколи вже не постане отой загадковий птах Фенікс — наша Україна!

Це мова тримала нас на світі всі ці 7 тисяч хліборобських і гончарівських (від самого Трипілля) років. Бо тільки по нашій мові розпізнає Бог нашу молитву за Україну.

Подаймо руки назустріч один одному від Заходу і від Сходу, від Півночі і від Півдня, і тоді в нашій соборній Україні «Чорне море ще всміхнеться», «дід-Дніпро зрадіє»!

Гляньмо старому Хо в його трьохсотлітні очі! Вони в нього дуже добрі. Гляньмо прямо, хай стомлений дідусь Хо нарешті піде на свій заслужений вічний спочинок.

У Черкасах відбувся суд над автором цієї публікації. Комуніодам не до вподоби громадянська позиція письменника Захарченка. На знімку: просвітяни пікетують приміщення суду.

СПОЧАТКУ ХЛІБ, А ПОТІМ ВЖЕ МОРАЛЬ?!

Закінчення. Початок на стор.1

Не треба бути Спінозою, щоб розуміти, чому безуспішно закінчуються всі спроби поставити на розгляд Верховної Ради такі питання, як наприклад, відміна депутатської недоторканості. Або чому така тяжка доля у проєкта закону про боротьбу з корупцією. Або чому так затято вовтузяться навколо посади Генерального прокурора. Усім усе зрозуміло. І нагорі розуміють, що вони не відгороджені від очей народу. Але у багатьох народних обранців, як раніше говорили, народних слуг, проблеми не тільки з інтелектом. Ще більше вони покарані Господом відсутністю елементарного сорому. Про совість і говорити смішно. Бо інакше, хто дасть відповідь, де і як взявся Зв'ягельський? Можна з певністю відповісти, що це з математичною точністю означає те саме, де і як він подівся.

— О, Господи! — хочеться крикнути на весь світ.

— О, Господи! Возри на печаль мою і скорботу! — звертався до Всевишнього Богдан Хмельницький з думою про свій народ, про свою Державу.

В унісон з Державною Думою (чужою Думою) депутатська більшість нашої Ради вирішила поклонитись національному героєві як виразнику «вікових сподівань народних» про возз'єднання з сусідом, а не як борцю за національне визволення. Згадали про велику дату.

І тут облуда. Звідки ж воно все береться у нас? Чого ж ми такі брехливі, безсоромні, продажні й жорстокі?

Тільки примітивні бабусі, які інколи з'являються в громадських місцях з червоними прапорами і порожніми кастрилями, відповідають, не задумуючись:

— Оце вам ваша демократія! Оце вам ваша незалежність! Як були комуністи... (далі за текстом відомих монологів).

І невдага стареньким (бувають серед них і молоді), що якраз вони своєю наївною переконаністю переконливо доводять і наочно показують, що саме є найстрашнішим злочиним радянської влади: ФІЗИЧНЕ ЗНИЩЕННЯ ІНТЕЛЕКТУ І ТАЛАНТУ! Ставкою на сірість та проти природним відбором більшовики вивели породу рабів, подібну до робочої худоби. Коли підходиш до старого вола, він інстинктивно витягує шию, поки йому одягнуть ярмо.

Щоб не склалося враження, ніби я зневажаю бабусь, підкреслюю — я усвідомлюю, що це матері і сестри тих, які полягли на полях битв. Це ті, які підлітками стояли біля верстаків у воєнні і повоєнні роки. Це їх тяжкою працею піднялась із руїн країна. Перед їх свинією і горем я схилию голову і, наслідуючи Василя Симоненка, «цілую руки, що крутили жорна у переддень космічної доби».

Але, на превеликий жаль, усе це оскаржується тим невіданням, в якому їх залишили марксистські боги. І лише збільшує вину тих, хто зробив їх життя ошуканим. Якраз через отих богів слова святого Павла про те, що «освячена Богом глупота вища неосвяченого ним розуму», які могли б якоюсь мірою виправдати бабусь, в даному випадку є недоречними. І бабусі негломанні:

— А рекет? А проституція? А загальні злидні? А вбивства? А злочинність на державному рівні? Це все прикмети демократії!

Заперечувати такі звинувачення неможливо.

А намагатись зрозуміти їх природу можна.

НЕ ЗА ДЕКІЛЬКА РОКІВ МИ

СТАЛИ ТАКИМИ ЯК Є! НЕ ВСТИГЛИ Б! ЗМОГЛИ ТІЛЬКИ ПРОЯВИТИСЯ ТАКИМИ. ТОБТО ПОКАЗАТИ ТЕ, ЩО ВЖЕ ДАВНО НАБУЛИ ЗА БАГАТО-БАГАТО РОКІВ. Часом відстань ця не обмежується навіть семидесятьма роками. Це окрема, надто серйозна розмова, щоб торкатись її мимохідь, хоч вона й пов'язана тісно з тим, про що йдеться.

А сьогоднішній день, сьогоднішня так звана демократія — це день відкритих дверей у звиринці. Просто з нас скинули намордники, і ми показали у всій «красі».

А що було до того?

Психологи стверджують: ніщо так сильно не розбещує людину, не розкладає морально, не деморалізує, як демагогія, як розрив між словом і ділом.

«П'янство може бути вибаченням, перелоб — також, убивство навіть. Але немає більш великого гріха, як перелоб словом» (Л. Толстой).

А що ж було?

Ми щодня чули про великі звершення, а насправді щодня стикались з такими неблаговидними сторонами нашого життя, економіки й керівництва, про які тільки частково, тільки в часи хрущовської відлиги можна було говорити і то тільки в контексті по-ленінськи принципового, рішучого курсу партії на їх викорінення. А у явищ, про які можна було говорити (бюрократизм, хабарництво, волокита, безгосподарність) і у тих, про які не можна було заїкаться (про що писали Б. Пастернак, А. Платонов, М. Булгаков, О. Солженицін російською мовою та Т. Осьмачка, М. Хвильовий, В. Винниченко та інші — українською) у всіх цих явищах морально-психологічний аспект.

І ЦЯ СТОРОНА УЛОВЛЮЄТЬСЯ НАСАМПЕРЕД МИСТЕЦТВОМ, ПО-ЗАЯК ВОНО МАЄ СПРАВУ З ДУШЕЮ ЛЮДИНИ. САМЕ ВОНО ГОВОРИТЬ ПРО СТАН СОВІСТІ І ГРОМАДЯНСЬКИХ ПОЧУТТІВ.

Очевидно, більшовики це розуміли, а скоріше всього, що зрозуміли згодом, після того, як вистріляли інтелігенцію і духовенство. В усякому разі, потім вони своїй поліцейській державі присобачили ореол найбільш читаючої у світі, намагаючись компенсувати бездуховність життя народу сурогатом літератури й мистецтва соціалістичного реалізму.

А що тепер?

«Було, як було, а буде, як було! (Знову цитата з анекдоту).

Та сама брехня, тільки помножена на свободу слова, тобто зовсім уже безоглядна, беззастережна, безсоромна, цинічна, облудна. Злочинці й демагоги уже нічого не бояться. Їх захищає закон (точніше, його недоторканість), який вони самі або їх посіпаки придумують, затверджують, відмінюють, тобто, пристосовують до умов свого існування в цьому кримінальному світі. На запитання, чи може сьогоднішній режим подолати злочинність, Михайло Горбачов відповів, що ні, бо це ж він сам повинен із собою боротися. Йшлося про Росію, але України це стосується ще більше.

А народ?

А народ нехай сперечається, нехай гризуться між собою апологети соціалізму з прихильниками реформ, ветерани з молоддю, росіяни з неросіянами, українці східної України з західними українцями, грекокатолики з римокатоликами, православні з неправославними, нарешті, православні з православними...

Що, що а конфлікти провокувати більшовики навчилися майстерно. І за радянських часів ми збаламутили Африку, Азію і навіть Америку. І тепер — погляньте лише на мапу колишнього Союзу...

Нарешті, ми підійшли до основного.

Скажіть на милість, будьте ласкаві, кому в таких умовах і для чого потрібні література, мистецтво, культура, освіта та інші надбудовні інституції?

Учора КОМУНІСТИ УСЕ ЦЕ ВИКОРИСТОВУВАЛИ ЯК МАНІПУЛЯЦІЙНІ ВАЖЕЛІ, БО БУЛИ ВПЕВНЕНІ, ЩО ПРИЙШЛИ ДО ВЛАДИ НАВІКИ ТОМУ НАСИЛЬСТВОМ НАД СВІДОМІСТЮ МАС ВИРОСТУВАЛИ ЛЮДИНУ СВІТЛОГО МАЙБУТНЬОГО.

СЬОГОДНІ Ж ВОНИ ВІДКИНУЛИ МАШКАРУ, ВИХРЕСТИЛИСЬ У ДЕМОКРАТИ (Більшість номенклатурного складу) І НАКИНУЛИСЬ НА БІДНУ ДЕРЖАВУ, ЯК СКАЖЕНІ СОБАКИ РОЗУМІЮЧИ, ЩО ТАКЕ СТАНОВИЩЕ ТИМЧАСОВЕ, І ТРЕБА НИМ СПОРИСТАТИСЬ, ВОНИ ГРЕБУТЬ, НЕ ДУМАЮЧИ, НА ЯКОМУ ВОНИ СВІТІ, І НЕ ДУМАЮЧИ НІ ПРО ЯКЕ МАЙБУТНЄ.

Якщо згадати твердження діалектичного матеріалізму, що історія розвивається по спіралі, і оглянутись назад, на один її виток, то, подивившись на двадцять років нашого століття, можна жажнути, уявивши за аналогією те, що нас чекає завтра.

Російський шовініст В. Шульгін тоді писав: «На ділі (в Росії) вони (більшовики) побачивши, ЩО ГРАБУВАТИ БІЛЬШЕ НІЧОГО, намагаються повернутися до підвалин старого світу. І поскільки це їм вдається, ВОНИ З КРИМІНАЛЬНОЇ СВОЛОТИ ПЕРЕТВОРЮЮТЬСЯ НА ФАШИСТІВ».

Відомо багато художніх і наукових творів українською та улюбленою бабусями і комуністами російською мовами, в яких талановито відтворюється і ґрунтовно доводиться спорідненість фашизму і комунізму.

Згадаймо, з чого починали коричневі? З публічного спалення книг. Хто був першими жертвами в Німеччині? Літератори, митці і інтелігенти...

А в СРСР?

Коментарі зайві.

Отут бабусі і їх ідеологи заволають: «Ми до тих злочинів не маємо ніякого відношення!» Усі сьогоднішні комуністи відхрещуються від геноциду проти власного народу, від масових розстрілів, від голодоморів, від знищення інтелекту й таланту. Спкер Верховної Ради давно заявляв: «Мені немає чого каятись». Повірити таким запевненням все одно, що визнати: «Партія — розум, честь і совість нашої епохи», а це, як довела історія, поняття несумісні, як геній і злодійство.

Різниця між ленінсько-сталінськими комуністами і зюгано-морозовськими дійсно є, але не така, якою вони її малюють. Справді, сьогодні, поки що, нас не примушують умирати в Гулагах, не забирають життя в підвалах НКВС. Сьогодні нічого не забирають, навпаки, дають. Особливо літераторам і митцям. Дають можливість самим зробити «вільний вибір» — умерти з голоду, покінчити життя самогубством, чи поповнити ряди кримінального світу. Якщо у шахтаря або у робітника стоїть питання, як дожити до пенсії, вижити, то у творчої інтелігенції воно простіше — як дожити до пенсії.

Тобто, сьогодні, як в 20-ті — 30-ті

роки в Німеччині і в СРСР, інтелігенція найближче до знищення.

І постає класичне в історії запитання. Хто винен? ..

В сьогоднішній Україні воно конкретизується так.

Парламентська більшість, тобто «хранителі принципів», так би мовити, «чистокровні» комуністи (як би вони себе не називали, соціалістами, аграріями, чи ще якимось), чи ті, на кого вони всю вину звалюють, тобто, більшовицькі вихрести, які в процесі своєї політичної трансмутації перенесли з червоного минулого в сьогоднішню так звану демократію свій злочинний менталітет?

Не будемо згадувати про той невеликий прошарок чесних людей, які, на жаль, не можуть вплинути на життя з причин своєї нечисленності.

Хочби яка була відповідь на це сакраментальне запитання, висновок напрошується дуже невеселий.

Якщо все у нас, за що ми не боролись, виходить спотвореним і кримінальним (і соціалізм, і капіталізм, і демократія, і все інше), то — або ми злочинна нація, або ми діти злочинного світу, його ідеології, виховання, психології...

Перше ніхто не осмілиться стверджувати про чи не єдиний у світі народ, який за всю свою історію не зробив жодного загарбницького кроку.

Виходить, що...

Так, так. Значить, усі ми родом з більшовицького дитинства. З усією цією страшною затаврованістю.

Залишилось знайти відповідь на простіше запитання.

Те, що держава кинула напризволяще літературу й мистецтво, що дало негайний результат (дитяча проституція, бандитизм, тотальна криміналізація суспільства), чи то умови для розквіту фашизму чи вже його перші ознаки?

Благодатні умови для приходу фашизму у змученій економічною кризою Німеччині дивовижно нагадують наш сьогоднішній. Ось як писав тоді С. Цвейг: «Доведений до відчаю інфляцією, хаосом, невпевненістю в завтрашньому дні, народ, який отримав свободу, не знає, що з нею робити, і чекає тих або того, хто цю свободу відбере в обмін на порядок».

Знову коментарі зайві. Що сталося зразу ж після цього, відомо.

То, хоч не палають на вулицях багаття, в які кидають книжки, чи варто дивуватися, що конає Національна кіностудія імені О. Довженка, що закриваються видавництва одне за одним, що... що... що...

«Дайте спочатку економіку підняти, потім уже культуру, літературу й мистецтво» — водноголос співають депутати і чиновники всіх рівнів.

Теж знайоме.

«Спочатку хліб, а потім вже мораль!» (Хор проститутток з «Опери старців» Б. Брехта Німеччина, 20-ті роки).

Історія справді повторюється. Отож, дорогі митці, літератори і працівники культури!

Не чекайте в умовах дикого ринку, в умовах скаженої, безголової приватизації попиту на вашу НАЙСВЯТІШУ ВЛАСНІСТЬ НА ЗЕМЛІ! Саме так називають інтелектуальні надбання за кордоном, на Заході, там у них, рівняючись на кого і закликаючи ким наші мафіози («в законі» і поза ним) роблять усе для того, щоб від інтелекту й таланту в суспільстві не залишилось сліду!

Не шукайте допомоги для життя у тих, кому ваша смерть не тільки байдужа, а навпаки, одна з передумов їхнього існування і процвітання!

Господи! Невже слова Чюрльоніса будуть пророчими завжи:

«НАЙБЛАГОРОДНІШІ ІДЕЇ ПРОЗВУЧАТЬ В ПОВІТРІ ЛЮДИ НАВІТЬ ПОАПЛОДУЮТЬ ІМ, А СВИНЯЧЕ ЖИТТЯ ЯК ТЕКЛО; ТАК І БУДЕ ТЕКТИ!»

НЕ ДОВЕДИ, ГОСПОДИ!

Юрій ЛЯШЕНКО,
кінорежисер

Публікується вперше

Розшукати цю розвідку Михайла Драгоманова мені допоміг лист Івана Нечуя-Левицького до Михайла Грушевського. В травні 1905 року письменник потурбувався долею свого зошита із статтею «Од Києва до Миколаєва», переданого за кордон через руки Івана Франка під час зустрічі в Києві. Цей матеріал було написано для «Всесвітньої географії» Елізе Реклю (1830-1905).

Праця потрапила на шпальти поважного французького видання лише в скороченому вигляді до огляду «Росія» під назвою — «La vallee de Rus» (Долина Росії) в п'ятому томі (1876).

Опис «Європейської Росії» чи України цілком належить перу Драгоманова, постійного співробітника Е. Реклю. Крім Нечуя-Левицького, він скористався в своїй роботі багатьма іншими джерелами: публікаціями Володимира Антоновича, Михайла Максимовича, Панька Куліша, Олени Пчілки, Івана Рудченка, Аполлона Скальковського, Олександра Чужбинського та ба! — навіть власними, як зазначено в підтекстовій бібліографії, рукописними нотатками. Йому здавалось, що то була щаслива нагода «ознайомити європейську публіку з Україною й допомогти викласти географію всієї Росії з федерального погляду».

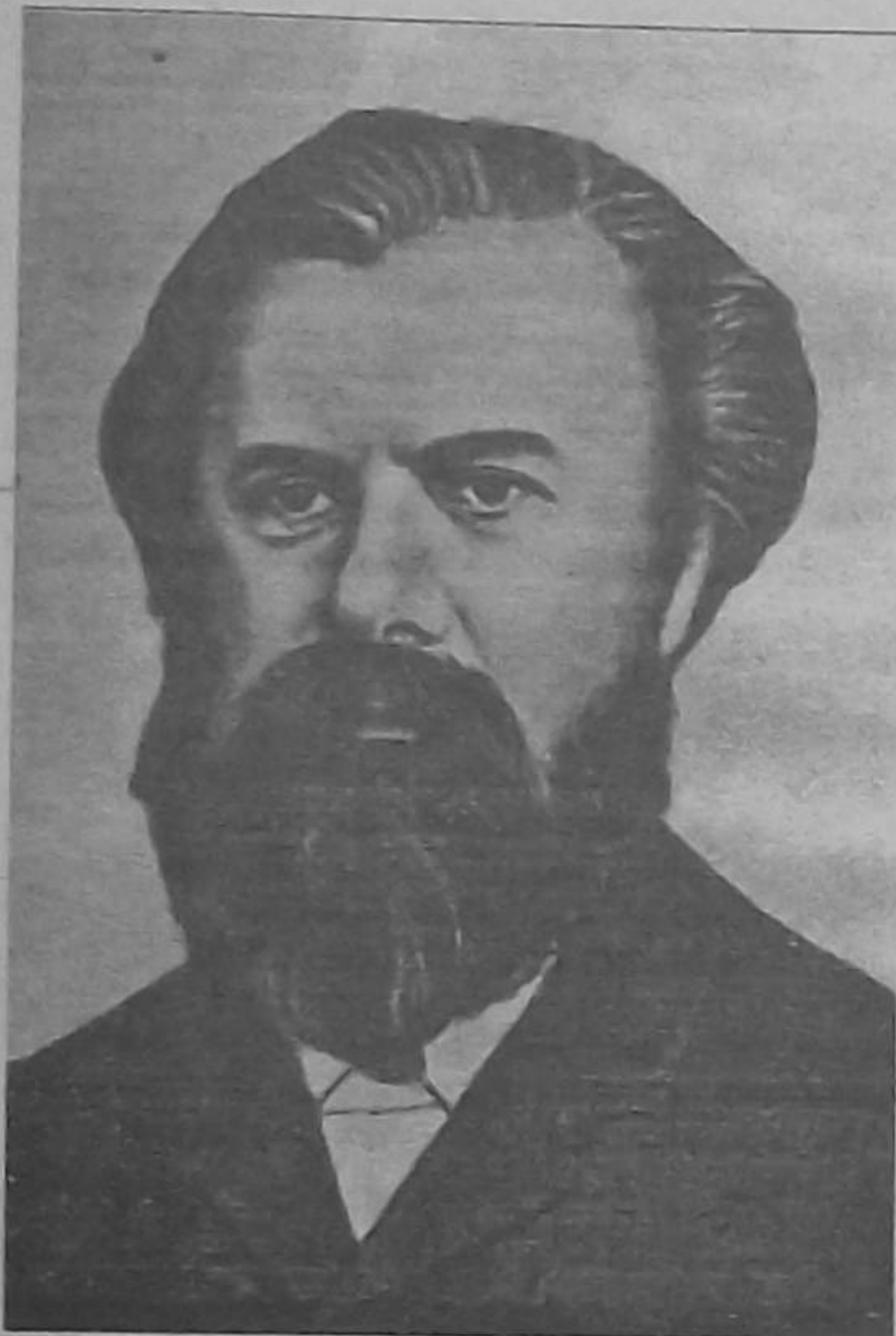
Сумлінність і неосяжні знання нашого земляка сам видавець відзначив

окремою приміткою. «Працюючи над розділом про Росію, я майже на кожній сторінці впізнавав його руку. Всі, до кого я звертався за порадами [...перелік прізвищ...] завжди намагалися допомогти мені. Та свою найглибшу подяку я хотів би висловити саме п. Драгоманову за його щире прихильність. Він ніколи не чурався будь-якої роботи, жодних досліджень, всілякого листування, аби вказати мені найнадійніші джерела чи застерегти від тих праць, що містять сумнівні або хибні твердження».

Київська «Стара громада» намагалась підготувати й собі книжку на зразок «Росія з Україною». Але нічого не вийшло. Наприкінці 1876 року за перекладом «Всесвітньої географії» задумав узятися Михайло Павлик. Але йому порадили опрацювати текст тієї що на 7-8 аркушів, лише той, що стосується самої України. Та й те, мовляв, може знадобитися більше для Галичини.

Так і заліг майже на півтора століття у бібліотеках, серед розкішних томів Елізе Реклю, правдивий і на сьогодні історично-переконливий нарис про Україну Михайла Драгоманова. Ми раді, щоб наш читач узнав, якими нас колись уявляла Європа і світ (за великого обсягу довелось вилучити економічно-географічну частину публікації).

Микола ШУДРЯ

Михайло ДРАГОМАНОВ

ПЕРЕД ОЧИМА СВІТУ

Етнографічні землі в нинішній Росії не збігаються з межами водних басейнів і ще набагато менше — з кордонами губерній, часто накресленими навмання, без розуміння природних умов, або саме з наміром знехтувати національною спорідненістю. Так, якщо взяти українців, підлеглих російській державі, то виявиться, що заселені ними простори не обмежуються лише Подніпров'ям — вони проникають на захід до Привіслянщини й переступають за Буг, а на сході захоплюють значну частину Донеччини; вони перейшли навіть за верхній Дон, а по той бік Азовського моря поширилися до Кубані й на Кавказ. Водночас великороси осіли на верхній течії майже всіх Дніпровських приток, а румуни оселилися на понизов'ї Дністра. Таким чином, їм лише в загальному сенсі можна приписати назву — українських річок. Найменування — Мала Русь або Малоросія, Україна, Руженія — також мають чисто умовне значення, яке постійно змінюється згідно з мінливістю історичної долі й навіть відповідно з адміністративним поділом. Жодна із цих географічних назв не стосується всього краю, заселеного українським людом, бо ця народність, згуртована віддавна в несталу конфедерацію, ніколи не відзначалася політичною єдністю, навіть не рахуючи закарпатських русинів, які живуть у межах Угорського королівства; інші українці залишалися з чотирнадцятого століття тривалий час поділеними між двома державами — Польщею й Литвою. Українці центральних земель, на берегах Дніпра, ледве встигли, в сімнадцятому столітті, здобути собі певну автономію у вигляді вільні козацької громади, як невдовзі стратили свою самостійність, перекинувшись під опіку Московського царства та ставши завдяки його величезній території переважно Росією. Що ж до населення Київської Русі, то воно відоме під своїм стародавнім найменуванням — русинів або русняків — лише на його західних кордонах, там, де етнографічні відміни ще дужче посилювались різницею релігійних вірувань. Коли вперше

з'явилося ім'я Малої Росії у візантійських хроніках наприкінці тринадцятого століття, його приклали до Галичини й Волині; потім воно стало назвою країни на середньому Дніпрі, тобто Київщини, що, таким чином, відрізнялася від великого Московського князівства, в столиці якого Москві перебував першосвятитель російської церкви — митрополит, що переніс туди свій престол у XVI столітті. Така ж назва України, тобто «окраїни» або «прикордонної землі», що відповідала західно-європейським «марзіям» або «маркалі», не переставала зміщуватися у зв'язку з усіма змінами кордонів. Спершу її вживали на означення Поділля, на відміну від Галицької Русі, до якої вона належала; потім, коли басейн Дніпра потрапив під владу Литви, ім'я України було привласнене її південним провінціям, між Дніпром та Бугом. У Речі Посполитій Україною називали здебільшого країну запорозьких козаків. Але й Велика Росія мала свої прикордонні володіння, свої «окраїни» або «україни», на одному з яких у сімнадцятому столітті виникли малоросійські поселення або слободи (так звана Слобідська Україна), поділені нині між Харківською, Курською та Воронежською губерніями. Як тільки заселяли якусь землю, тільки-но виростали на ній міста, й мешканці влаштовували там мирні, хоча й уже менш самостійні громади, ці краї переставали бути «україною», але скрізь, де оселявся «малорос», порівняно вільний, він приносив із собою й назву «україни» на землю, куди його кидала доля.

Українці, або малоросіяни, зливаються невідчутними переходами з білорусами на півночі, а по той бік Карпат — із словаками; але вони чітко відокремлюються від поляків на заході й од великоросів на сході; змішування між українцями й великоросами дуже не значне. Навіть із фізичного погляду ці дві народності різко відмінні між собою. В українців голова значно ширша й коротша, аніж у росіян, а потилична частина черепа в них більш плеската (середній показник черепа в галичан, за Масром і Коперницьким, 84,1); вони

дуже короткоголові (брахіцефали). Майже в половині з них темнорусе волосся й карі очі; беручи загалом, українці — народ високий на зріст (середня висота галичан — 164 см, 5 1/2 футів), як засвідчують статистичні виміри серед новобранців; переважно з них набирають гренадерів, завдяки їхній постаті та зросту, а також кавалеристів — завдяки довжині їхніх ніг, зате вони не мають такої мускульної сили, як великороси. В деяких повітах, де українці й росіяни живуть у безпосередньому сусідстві одне з одним, без проміжного населення, можна помітити фізичну перевагу перших стосовно зросту й гарної зовнішності. Малоросійські жінки вирізняються граційною походкою, голубливим поглядом, приємним голосом; у них також набагато краще вбрання, схоже на одяг волоських і трансільванських румунок Гаптування червоними й синіми нитками, яке оздоблює сорочки, юпки, фартушини розмаїтими фігурами: косокутниками і хрестиками, трикутниками, шашечницями й галузками, поєднуються якнайдивовижніше, щоправда, за стародавніми правилами, але з деякою вільністю, що завжди дозволяє розміщувати прикраси так, аби вони пасували до загального вигляду, та рис обличчя особи. Нарешті, українки тримають свої хати в більшій чистоті й охайності, аніж жінки-росіянки, хоча й скромне їхнє житло — мазанки із глини, вкриті соломомою й побілені вапном.

Було б надзвичайною сміливістю висловлювати якусь узагальнену думку про всю народність, бо змішування слов'ян, як між собою, так і з первісним населенням, витворило величезну розмаїтість типів; але в цілому мабуть, можна вказати на ту відмінність, що українці переважують великоросів природним розумом, насмішкватістю, іронією, жвавістю й, водночас, стриманістю; вони не вдаються до перебільшень, які подібуються у творах народної, російської або фінської, поезії; проте їм не притаманний розрахунок великороса; вони менш згуртовані між собою; не такі наполегливі в дослугненні мети; швидше зупиняються на півдорозі й не вміють так добре боротися з несприятливими обставинами; вдачею вони значно обдарованіші, але менш заповзяті. Виступаючи вічними суперниками, українці й росіяни називають одне одного глузливіми прізвиськами: великорос наділив малороса кличкою хохол, через жмут чуба (оселедець), який колись залишали на голові й закладали за вухо; в свою чергу українець прозвав росіянина, або «москаля», — кацапом, тобто цапом, за довгу бороду, якою він любив похизуватися. Звичайно, ці прізвиська ґрунтуються лише на зовнішніх відмінах, але під цими химерними назвами люди двох національностей виступають у протизвазі, яка існує між народними звичаями й вдачею.

Висвітлюючи питання про походження українського народу, насамперед завважимо, що за теперішнього стану знань можливі тільки більш або менш вірогідні здогади відносно спорідненості або прямої чи посередньої спадкоємності, яка пов'язує українців із давніми мешканцями, чії сліди були виявлені на Полтав-

щині у вигляді зброї та знарядь із каменю і кістки, поряд із кістками мамонтів і мушлів часів зледеніння; могили кам'яної доби, розкопані на околиці Острога на Волині, містять у собі скелети, зовсім не схожі на слов'янські, від яких вони різняться особливо довгою і вузькою головою, а також голінковими кістками, сплюсненими й вигнутими у вигляді шаблі: це — первісна раса, певне, доволі близька до тієї, яка жила на заході Європи в епоху дольменів. Але за цими першими, найдавнішими, могилами почали розкопувати численні кургани, розкидані по всій країні. Вже зникло тисячі цих могильних насипів: одні з них — у містах і селах стали матеріалом для спорудження великих будівель або укріплень; інші, на полях, використали для поліпшення ґрунту на довколишніх полях; деякі, незначних розмірів, зорані плугами; а втім, у багатьох місцях, особливо на вододілах між річками їх і досі ще така кількість, що вважаються за панівну рису краю, бо для курганів завжди обирали місце, видне здалеку, — високі круті береги річок, верхів'я природних пагорбів, миси, що виступають далеко в море. Проте долина Дніпра становить виняток у цьому відношенні: ми бачимо тут довжелазні низки пагорбів, розташованих якраз біля підніжжя високих берегів. Найвидатніші могильні кургани містяться на землях, сусідніх із Дніпровськими порогами, особливо на захід од них: це — могили «царських скіфів», чий поховальні обряди описав Геродот; усі ці могили мають із північного боку значно стрімкіший схил, аніж з інших боків, і багато з них обкладені плитами; між ними бувають навіть такі, що сполучені між собою алеями із складених каменів, які привозили з дуже віддалених місць. Трапляються кургани (як, скажімо, поблизу Фастива на Київщині), що мають до 90 сажнів в окружності й височать серед інших, менших, пагорбів, мов царі, оточені своїм двором. На багатьох могилах стояли незграбно витесані статуї, в яких пізніші покоління вбачали подобищу старих жінок, звідки й пішла назва кам'яна баба, надана цим загадковим бовванам; на думку загалу, вони радше скидаються на монгольський, аніж слов'янський тип; може, це ті степові скульптури, з якими Марцелін порівнює ґрунті майже у всіх жінок руки складені на грудях. Але нині вже не зустрінеш курганів із вершиною, увінченою такою постаттю — майже всі кам'яні баби були потрошені або перенесені в інші місця, щоб стати межовими знаками або прикрасами в садах. Якщо вірити місцевому переказові, баба — міцно стояла на горі, вросла в землю, й потрібно було не менше десяти воїнів, щоб поставити на місце: здавалося, вона сама пересувалася, аби дістатись на могильний нагерб, звідки її забрали. Селяни шанують, як святиню, ці кам'яні витвори: матері підносять до них дітей, що хворіють на пропасницю, стають перед бовваном навколішки, шанобливо цілують його та дарують йому хліб і дрібні монети.

Багато тисяч могильних курганів України було вже розкопано, і їхні таємниці, відкриті світові, дали змогу бодай почасті, в думках, відновити давно зниклі покоління з їхніми релігійними звичаями, їхнім побутом, обрядами й ремеслами. Між цими пам'ятниками послідовно «прочитується» кожна доба цивілізації: кам'яна, бронзова, залізна. Деякі могили належать до порівняно нових часів, і бувають такі, що їх, очевидячки, насипано після запровадження християнства в країні, як це засвідчують предмети візантійського чи руського походження, виявлені в курганах, інші містять у собі одночасно старожитності, що належать до трьох періодів: кам'яного, бронзового і залізного. Багато пагорбів переховують лише скелети коней. Нарешті, виявлено чимало й таких, де нічого нема — ні кісток, ні зброї. Визначною епохою мистецтва у справі поховання слід вважати скіфську цивілізацію. Розкопи, проведені в деяких могилах на півдні, між іншим, в Олександропільському повіті, на південний захід од Катеринослава, довели, що

«скіфи» тих часів перебували в тісних стосунках із греками й купували в них найдорожчі промислові й мистецькі речі: зброю, різьблений посуд, коштовні оздобы. Але поряд із цими предметами, чисто елліністичними, в курганах знаходять також зброю і знаряддя з бронзи, які стверджують той факт, що грецька освіченість, проникаючи в той край, зустріла там азійську цивілізацію зовсім іншого кшталту. Мегалітичні могили, розміщені між Дністром і Дніпром, на північ від Одеси, також належать до іншої культурної епохи або й до іншої релігії. З усіх цих народів, чий кістки сховано під насипами землі, одні швидко зникали, як завойовники і втікачі; інші, навпаки, надовго затримувалися в країні й, без сумніву, значна домішка крові збереглася в нинішньому населенні України. В дев'ятому столітті людність південної, чорноморської, спадистості, між Дніпром та Дунаєм і переважно на берегах Дністра, складалася із слов'ян-улучів (угличів) і тиверців. Але ці слов'яни перебували на шляху угрів (угорців), печенігів, куманів і зіткнення цих народів відтіснило їх на північ: в епоху з десятого до дванадцятого століть річка Рось, — маючись «річка Русі або Росів», правила кордоном між руськими Київщини та південними кочівниками. Багато поселень тюрського племені, — тюрки, берендеї, «чорношапочники» або кара-калпаки, осіли на півдні від цієї річки. Згодом татари оселилися біля Канева та на значних теренах усєї Київської Русі; гадають навіть, що Бердичев із самого початку був татарською колонією. Безперечно, ці прибульці в багатьох місцях змішувалися із слов'янами, доказом чого, між іншим, може бути те, що люди, яких литовський князь Ольгерд витіснив із Поділля в 1366 році, були татари, що розмовляли руською мовою. На всьому південному заході України можна зустріти безліч назв, які нагадують про перебування в краю мусульманських переселенців.

У наші дні українці — майже виключно хлібороби й люди як найспокійнішої вдачі. Але колись, упродовж багатьох століть, війна була постійним явищем на рівнинах, де протікає Дніпро, й жителі завжди мали бути напоготові або до битви, або до втечі. Могутня річка, яка нині мирно несе свої води серед просторів, заселених людьми однієї народності й однієї мови, — це один із тих потоків, які відігравали найважливішу роль в історії народів та за береги яких особливо вперто замахалися ворожі племена. Після захоплення Криму турками в 1475 році татари стали постачати живий товар для гаремів і каторжних робіт у Стамбулі, й невдовзі південні землі слов'янської держави перетворилися на арену для полювання за невільниками. Мусульманські хижакі, задумуючи наскоки, завжди збиралися взимку поблизу Перекопського насипу; до того ж, кожен із них приводив із собою дво-трьох коней для майбутніх бранців і сподіваної здобичі; звідки вони вирушали в похід величезним полчищем, часом у кількості шістдесяти чи вісьмидесяти тисяч душ, переходили за Дніпро, зненацька налітали на будь-яку заселену місцевість, грабували села, хутори, панські замки й забирали в полон усіх жителів; потім, скоріше, ніж устигали скликати військо для відсічі наскоку, завзяті вершники вже були безпечні в своїх степах, по той бік Дніпра. Для боротьби з татаро-монгольськими загонами грабіжників виходили такі ж бойові дружини, створені з християн, що хотіли зажити слави під іменем козаків. Це назва безумовно не слов'янського кореня; вона, найімовірніше, турецького походження. На думку одних, це слово в перекладі означає «вільна людина» і заховалося в терміні «киргиз-кайсака»; за міркуваннями інших, значення виводять із найменування одного кавказького племени («касоги») тощо. В Орді «козаками» називали найнижчий клас війська. Головну масу козацької армії складали незалежні люди, які шукали вільного способу життя та простору для своєї відваги на кордонах, за які між собою змагалися християни й магометяни, —

із рибалок, що ховалися під високими лісистими берегами Дніпра, із хоробрих торгівців, які блукали з караванами в безмежних степах. Крім того, польські й литовсько-руські пани, що перебували в середовищі цього прикордонного воїнства й виховані більш чи менш під впливом лицарських ідей Заходу, витворили з козаків щось на взірць «українських рицарів». Один із перших таких осередків опору виник поблизу Переяслава (на березі великого коліна Дніпра), захищеного зі східного й північного боку болотами, лісами, річковими заплавами. Канів і Чигирин також належать до міст, чий імена якнайчастіше згадуються в ранні часи козацтва; але найбільша слава дісталася Черкасам, як осередкові низових козаків, або рибалок, торгівців і «городових козаків», тобто вже заселених земель на середній течії Дніпра. Ім'я «Черкаси» стало для татар і московитів національною назвою в значенні українців, і її понині вживають на півдні Великої Росії. Наприкінці XVI століття, в добу великої боротьби між поляками й українцями, козаки перенесли далі, на південь, свої основні стратегічні позиції й розташували свій український стан нижче Самарського гирла, в низинних, вкритих густим високим очеретом, островах Дніпра, серед порогів, на скелястих берегах ріки: звідки й виникла назва «запорожці» й «Запорожжя»; отут же, подвійно захищені бескидами й болотами цієї частини Дніпра, відгороджені, крім того, глибокими, під доброю охороною, окопами, вони могли сміливо викликати на бій татарських хижаків і почали відповідати їм такими ж наскоками то на Крим, то на береги Чорного моря чи Азова. Живучи за рахунок риболовлі, полювання та війни, ця християнська вольниця незабаром змусила тряситися від страху мусульманських розбишак. Необмежена воля козаків принадувала до них масу селян, яка постійно збільшувалася й тікала від кріпацької залежності. У XVIII столітті їхні лави склалися принаймні із «ста двадцяти тисяч душ, звичних до війни» (Боплан). Вони впливали своїми легкими човнами, що їх називали «чайками» в Чорне море і шарпали турецькі береги; найвідважніші перепливали навіть море і підпалили Синоп на малоазійському березі, а під час однієї з морських експедицій, в 1624 році, вони підступили до самісінького Константинополя і зруйнували його передмістя. Укріплена сторожова варта стояла на певній відстані на всьому Дніпровському пониззі, між Бугом і Азовським морем, а десь посередині цих володінь із мінливими кордонами містився їхній головний притулок, що мав вигляд укріпленого табору й називався «Січчю». Перша така Січ, за словами літопису, була заснована козаками в XVI столітті на острові Хортиці, — раніше Хоретич, — посеред Дніпровських порогів, поблизу того місця, де печеніги 972 року відтіляли голову великому князеві Святославу, цьому завзятому козакові давніх часів, і зробили з його черепа чашу для своїх бенкетувань. Але незабаром по тому нове козацьке пристанище стало існувати далі на південь, на одному з островів Великого Лугу, біля злиття Дніпра із Чортмліком, та на протилежному півострові. Ця Стара Січ, що протрималася до 1709 року, була згодом замінена іншими, таким розташованими поблизу лабіринту Дніпровських островів, де турецькі човни, переслідуючи запорозьких сміливців, збивалися з дороги серед численних допливів між островами й часто втрачали всіх своїх веслярів: їх діставали влучні кулі невидимих ворогів, схованих у густих очеретах. Козаків не назвеш окремою родиною, яка б мовою чи походженням суттєво відрізнялася від інших слов'ян із більш або менш змішаних жителів рівнин; якщо вони мали відмінність од своїх одноплемінців, то не в крові, а в набутих у спадок рисах, які склалися в них під впливом звичаїв мандрівного життя і почуття гордої незалежності. В усі часи українські козаки записували до свого товариства, або військового братства, лише людей, які вмели хреститися по-їхньому, тобто

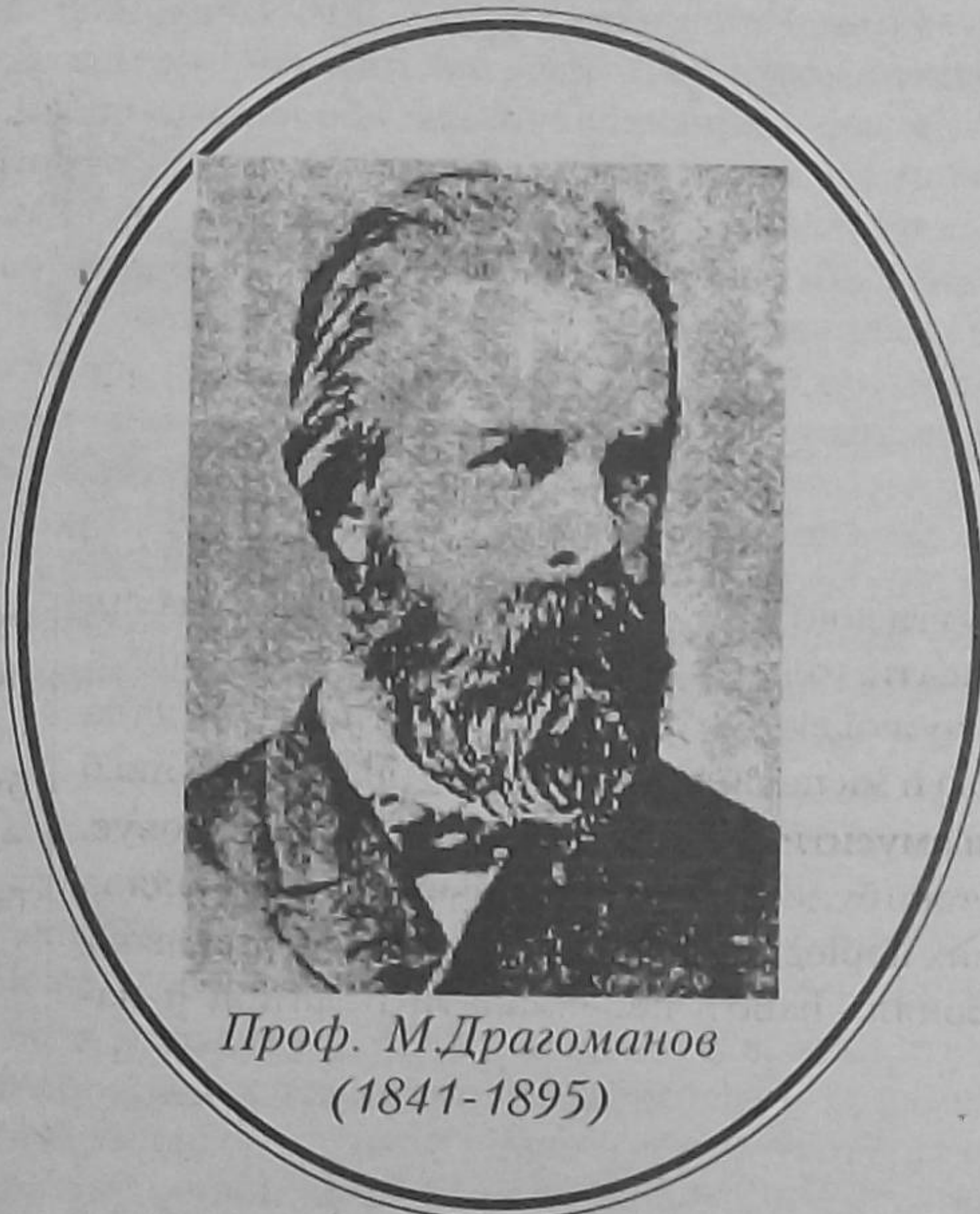
кожного ворога нехрестів-магометян і язичників; отже, всі східні слов'яни могли витримати цей вступний іспит. Випадкова подібність козацького міста Черкаси з назвою кавказького племені черкесів дало привід цілком помилково думати про східне походження козаків.

Що стосується їхньої назви, то вона справді татарська, й печенізькі, й хазарські елементи безсумнівно побутували серед пращурів козаків, цих захисників християн; але це змішування, а особливо з племенем кара-калпаків, або «чорношапошників», яких у літописах називають черкесами, виникло десь набагато раніше утворення козацьких громад.

Запорожці, цей авангард українського козацтва, згодом стали мирними хліборобами, й досі привласнюють собі титул «добрих козаків». Організовані в курені, тобто військові товариства, які живуть спільною працею, мали спільне «курінне» майно, обідали за одним столом і підлягали тільки обраним із свого середовища начальникам, курінним отаманам або «батькам», і щорічні збори, які скликали членів усіх громад, вибирали спільну раду або сейм («куш»), який був виразником волі всього «низового товариства». Це козацьке віче або рада розподіляла за жеребком річки, звідки харчувалися всі запорожці та здобували засоби для торгового обміну; водночас рада настановляла нового кошового отамана та іншу військову старшину, яку складали обозний суддя, писар, осавул, хорунжий, полковники, для порядкування справами війська та розгляду спорів між козаками; пригорща пилуки, висипана цим виборним чинам на голову, мала завжди нагадувати їм, що вони — не більше як слуги товариства. Для військових походів козаки призначали вільними голосами диктатора, якого називали «гетьманом»; це слово німецького походження: Hauptman (вища людина). Влада цього вибраного маршала була надзвичайно велика, втім, завжди узгоджувалася з усталеним звичаєм: гетьман міг покарати винних; відтяти голову й навіть посадити на пакіл, але тільки після того, як спитас думку у своєї військової ради. Під час походів кожного п'яницю виганяли з війська; вживати горілку в козаків було заборонено. Слово, виголошене або схвалене всіма, ставало для них законом, і кожна, навіть незначна група, що складала громаду, змушувала поважати себе. Хто порушував те слово, той мав у своїх товаришах справедливих суддів, навіть у степах, далеко від усього товариства. «Там, де лише три козаки, — казав гетьман Хмельницький, той, хто скоїть злочин, буде осуджений двома іншими». Під час своїх степових походів козаки ставали таборами з возів «рухомими фортецями», які були ними запозичені, разом із назвою, у чехів Жижки і які вони в битвах використовували для наскоку на ворога, щоб розірвати його лави. «Козаки, — свідчить Боплан у своєму «Описі України», — долають степи таборами чи караванами, тобто між двома рядами возів, що замикаються попереду й позаду 8 або 10 підводами; самі ж із стрілами, пиццалями й косами рухаються серед табору; довкола нього ідуть досвідчені верхівці. Крім того, вони висилають у всі чотири боки по одному козакові для спостереження. Як тільки виткнеться ворог, сторожа подає знак, і табір зупиняється». Вільні у своїх військових пригодах, так би мовити, володарі простору, запорожці були майже не вловимі: коли їхні сплетені із хмизу курені перетворювалися на попіл, або їхні легкі човни «чайки» гинули у водах Чорного моря, вони хутко оговтувалися після втрат, залучаючи до свого середовища нових прибульців, які стікалися звідусюд. Запорозьких «братчиків» еднали в одну родину, в одну спілку загальна безпека й любов до степу, де вони гасали на своїх прудких кониках. «Хто за віру християнську хоче бути посадженим на пакіл, бути колесованим, четвертованим, хто ладен стерпіти всі кари, кому не страшна смерть, той хай вирушає за нами!» — такі були заклики запорозьких отаманів. Але звиклі дивитися на

себе як на захисників християнської віри, вони прагнули стати й охоронцями їхньої «матері», малоросійської України та волі народу. Такою великою була любов козаків до рідного краю і вони, залишаючи Стару січ, несли із собою грудочки землі, що були їм на чужині за символ вітчизни. Якщо запорожці гинули під час морського плавання, то сповідалися перед «синім морем».

Усі землі вздовж південного кордону між слов'янами й татарами або турками були захоплені козаками, й ця «прикордонна країна», Україна то розширялася, то звужувалася, зважаючи на мінливість війни та плину військової колонізації. Велика частина простору, що лежала між чорноземними рівнинами й морським побережжям, зрештою стала пустелею, яку перетинали хіба що втікачі. З 1667-го по 1687 рік за умовою ці землі лежали між Дніпром, Тясмином, Дністром і витокками Інгулу та Інгульця, мали залишатися безлюдними, щоб правити кордоном між двома християнськими країнами слов'янської Європи та мусульманською державою. Тоді як іспанці й португальці вже загарбували Америку й острови Вест-Індії, південний степ ще очікував нових

Проф. М. Драгоманов
(1841-1895)

мешканців після цілковитого спустошення, скоєного мусульманами та християнами. Заселення, що стільки разів починалось із часів «царських скіфів», здійснювалося двічі — вперше після турецьких нападів наприкінці XV століття; вдруге — після розподілу степів між Польщею, Московською державою і Туреччиною. Щоразу колонізація складалася з двох різних елементів: вільних козаків і панських поселенців. Польська шляхта, яка дістала величезні володіння на цих пустельних просторах, налягала заселити їх будь-ким, обіцяючи селянам, які погодилися обживати ці страшні місця, цілковиті пільги від будь-яких податків і повинностей, безкарність за скоєний злочин або провину. Граф Замойський запрошував усіх, навіть батьковбивців чи «людей, звинувачених у вбивстві свого пана», і цей заклик було почуто. Приналежувати волею на землі, які, до того ж, славилися своєю родючістю й мали певний час належати тим, хто їх доглядав, закріпачені селяни литовських місцевостей кинулися туди десятками й сотнями тисяч; міста, містечка й села засновувалися на берегах усіх річок і струмків, на дні ярів у кожній із цих величезних феодальних концесій; степи швидко перетворилися на урожайні поля, так само як через два століття по тому «прерії» Далекого заходу Північної Америки стали ріллею. Воля зробила це диво раптового заселення колишніх пустель; та коли поміщики зажадали відібрати свої землі, знову мати із селян кріпаків та віддати їх на поталу жидам-лихварям, то вони зіткнулися з людьми, що обетоювали звання козака й хотіли

залишитися вільними. Ці спроби порабування, сполучені з релігійними переслідуваннями, стали наслідком того, що після кількох бунтів і повстань, була зруйнована сама Польська держава. В 1649 році більша частина українців, під проводом запорозького гетьмана Богдана Хмельницького, втигла добитися визнання автономії малоросійського управління; отім 1654 року гетьманство відсахилося од Польщі й прихилилося під заступництво Москви, за Переяславською угодою. Цю волю терпіли недовго; московські бояри скаржилися, що їхні кріпаки тікали, шукаючи захисту на Україні; воєводи часто перебували в сутичках із місцями, а Петро I вимагав, щоб запорожці, які гостинно зустрічали вихідців із Дону, видавали їх. Українські козаки стояли на перешкоді російській централізації, і їхній давній лад було знищено. За Петра I тисячі козаків загинуло на «каналських» роботах під час спорудження Ладозького каналу; потім Катерина II зовсім скасувала малоросійське гетьманство в 1765 році, а через десять років по тому Січ захопив російський загін, і запорозьке військо перестало існувати. Ті козаки, що хотіли залишитися на волі, змушені були вирушати за Дунай, до турків, своїх споконвічних ворогів. 1775 року, коли останню Запорозьку Січ, розташовану на нижньому Дніпрі, зруйнував генерал Текелія, козаків «вольних земель» налічувалося 13 тисяч, із яких майже 1200 перебувало на самій Січі; десь 60 тисяч козаків і селян-утікачів мешкало на прилеглих теренах, у хуторах, що їм надали у володіння козацькі громади.

Деякі риси колишньої козацької вдачі, звісно, політичні і в сучасних українців. Селянські бунти найчастіше спалахували саме на берегах Дніпра, в тих місцевостях, де оселялися воєвничі козацькі товариства, та й у всій Малоросії дивна вірність громаді збереглася й досі, незважаючи на політичні зрушення. «Громада — то великий чоловік», свідчить українське прислів'я. Малорос сьогодні трохи схожий на колишнього кочівника; він без вагання переселяється на нові місця, хоча й не має колонізаційного хисту великорося. Навіть побутує прислів'я, що його часто виправдовує дійсність: в ній висловлена пристрасть до мандрів, яка викликана залюбленістю у вільне життя: «Хоч гірше, аби інше». В 1856 році на Україні полинула чутка, нібито князь Костянтин поїхав до Бісової Арабії (Бессарабії); інші подекували — до Криму, і що там він сидить у червоному наметі і пропонує землю й волю всім справжнім українцям; але кріпаки мають прибути до нього саме цього року, бо згодом буде пізно. І ось цілі оселі зненацька зірвалися з місць, не тому щоб виступити проти поміщиків, а щоб податися з богом у світ-за-очі. В деяких селах, особливо в Олександрівському повіті, селяни за кілька карбованців продали своє майно лихварям, залишили рідні вогні, та вирушили в дорогу. Дуже вдячні вам за хліб, за сіль, — казали вони на прощання господарям, — але ми не хочемо більше бути панськими.

Козак-воїн живе нині тільки в легендах і в народних піснях, так само й чумак, другий самобутній тип привільної України, має недовзі зникнути разом зі своїм ремеслом: залізниця, пароплави, потроху витісняють його; вони вже змусили візниць змінити прийоми чумакування і, таким чином, позбавили їх колишнього образу; однак чумак ще змагається із залізницею з дивовижним завзяттям. Сидячи в стрімкому поїзді, пасажири часто бачать на узбіччях шляхів довгі черелиці возів і людей — у вишиваних сорочках, забруднених дьогтем шароварах, із довгими чупринами-оселедцями: це — валки чумаки. Вони перевозять доручені їм товари до Одеси не тільки за набагато дешевшу плату, а й швидше, аніж залізницею, хоча ця подорож із берегів Дніпра до Чорного моря триває кілька тижнів. У давнину чумак був геросм, як і запорожець: щоб привезти сіль та рибу з морських берегів, із Криму або Дону, йому доводилося зазнати всілякої небезпе-

ки та злигоднів. Після довгих мандрів курною рівниною, через пересохлі або розмиті в повільній річці, під пекельним сонцем і зливою або в снігову хуртовину він зустрічався віч-на-віч із грабіжниками, для яких пропуск не був достатньою підставою. Розбишаки могли чигати на нього за найважчих переходів; поміщики брали з нього непомірні хабарі; а все життя минало в постійному русі попереду своєї валки; в гурті зі своїм нерозлучним товаришем — півнем, що сидів на першому возі; він заміняв йому годинника, вигукуючи щоранку час від'їзду. Якщо смерть заставала чумака в дорозі, то над його похованням насипали маленький горбик. І ще в минулому столітті поряд із небіжчиком клали пляшку горілки, яка підтримувала його сили під час останньої подорожі.

Пісні вільного козака, спів чумака, що у вічних мандрах, залишалися у пам'яті українського народу; кобзар чи бандурист, який співає в супроводі своєї великої лютні, що її називають кобзою або бандурою, та лірник, який грає не на лірі, а на інструменті на зразок стародавньої «рилі», й понині ще переповідає співучим голосом вірші, які вперше пролунали серед привільного степу. Деякі з пісень, які виконують українські рапсоди на ярмарках, мають історичне походження; але крім відомих усім пісень, бувають і такі, що за натхненням думки, за силою вираження та багатством подробиць, скидаються на якісь уривки з епопей; на жаль ці биліни вже зрідка почуєш із вуст народу й, напевне, їх незабаром можна буде хіба що прочитати в літературі. Це — думи, історичні оповіді, які яскраво змальовують минуле з усіма сподіваннями й жахами, радіщами й печалями, почуттями й пристрастями, які бентежили людей тієї доби; слухаючи думи, українцеві здається, що він переноситься мріями в славу давнину, живе життям своїх пращурів-козаків. Мало існує мов, які творять народну поезію, що переважала б українські уми за силою слова і глибиною почуття. А їхні пісні кохання — як багато в них ніжності й мужності, запалу і скромності! Серед тисяч цих пісень майже немає таких, де б слова могли образити сором'язливістю дівчини, але чимало тих, що викликають сльози на її очах, бо вони наскрізь проникнуті тихим сумом, меланхолійним настроєм: це — пісні народу, якому випало багато й довго страждати, але який уміє милуватися спогляданням своєї безталанної долі. Проте зібрання історичних пісень, здійснене різними дослідниками з початку нинішнього століття, містить у собі кілька пісень, що дихають гнівом і докором. Така, скажімо, «Пісня про правду», суть якої запозичено із псалмів: «Правда нині у панській в'язниці, а неправда невимущено сидить із панами в розкішній світлиці.» — «Справедливість потоптана панами, а несправедливості підливають меду в чашу...» — «О наша мати, наша мати з орлиними крилами, — де тебе знайти?»

Українські народні пісні й думи, автори яких невідомі та які передають кобзарі (переважно старі сліпці, як і рапсоди давньої Елади, що виконували гомеровські пісні) від покоління до покоління, навчаючи інших бандуристів, уже самі собою складають дуже кошову літературу; але ці твор народної музики — не єдиний скарб України, чия мова ніколи не переставала бути літературною. Навіть під церковно-слов'янською, яка була писемною мовою давньої Русі з часу запровадження християнства, неважко розпізнати українські звороти в перших пам'ятках руської літератури, як «Повість минулих літ» літописця Нестора та «Слово о полку Ігоревім», волинська хроніка, найпоетичніша серед усіх літописів, мають чисто українські риси. Але особливо із XVI століття, відтоді як «звичайна» або «козацька-руська» мова, відчищена від «болгарських» чи церковних форм, стала вільною, вона мала важливе літературне значення для політичної й релігійної полеміки, повістей, драми й перекладів. Наприкінці XVII століття поділ України, велика еміграція освічених

людей до Москви й Петербурга, потім, із кінця вісімнадцятого, заборона народної мови в школах — усе це затримувало український літературний розвій; але він знову ожив, завдяки поетам і романістам, які тепер користуються чистою українською мовою без домішки церковнослов'янської чи польської. Один із таких письменників великий поет Тарас Шевченко, колишній кріпак і солдат, нещасливець, чий пісні оповідають про злигодні його народу й провіщають йому майбутню «правду» й «волю».

Українці тямкові й надзвичайно допитливі: статистика доводить, що популярні наукові праці в них поширюються швидше, ніж у великоросів. Колишній Московська держава мала своїх викладачів із Малоросії й навіть із Білорусії; у XVI та XVII століттях існували академії в Острозі (на Волині), в Києві, в Чернігові, тоді як Велика Росія не відкрила ще жодного вищого закладу; навіть у 1658 році, під час підписання в Гадячі угоди, козаки висували однією з умов возз'єднання Малоросії з Польщею заснування двох університетів, які б користувалися такими ж привілеями, що й Краківський університет; далі, застерігали за собою право мати нові гімназії та свободу друку. Нині ж ці українські землі, де в давнину освіта була в такій пошесті, посідають останнє місце за рівнем розвитку народної освіти; вони мають найменше шкіл і учнів порівняно з кількістю мешканців..

Після відтинку в сто літ, число початкових шкіл зменшилося більше ніж на половину в колишній козацькій Україні; так, наприклад, на території Чернігівського козацького полку в 1748 році існувало 143 школи, а в 1775-му на тому ж терені їх налічувалося лише 52. Цей гідний співчуття контраст між минулим і сучасним слід приписати, головним чином, вживанню у школах мови, чужої дітям. Система централізації не дала спокою й місцевій мові. Літературні спроби, які б могли змусити цінувати її, чого вона заслуговує, жорстоко були приборкані. Цензура не дозволяла жодних періодичних видань українською мовою, забороняла навіть перекладати релігійні й наукові праці, влаштовувати театральні вистави й читати привселюдні лекції цією мовою; навіть тексти музичних творів цензура очищувала від малоросійських слів. Можна думати, що мали на меті довести народ до того, щоб він із зневагою

Група болгарських громадських дітей біля могили М. Драгоманова.

ставився до рідної мови, дивився на неї, як на просто народне наріччя і мав за честь вживати лише слова, так би мовити, затавровані казенним штампелем. Без сумніву, цей захід, однак, не міг увінчатися успіхом, бо так розмовляє двадцять мільйонів українців, із яких 3 000 000 живуть поза межами Російської імперії, в Галичині, на Буковині та в Австро-Угорщині. Малоросійська мова має навіть чотири кафедри у Львівському університеті; там перекладають цією мовою Байрона, Шеллі і твори інших сучасних письменників європейської літератури, і дванадцять періодичних видань, — це ще дуже мало для цілої нації, — виходять по-українськи в Галичині й на Буковині. Чи можна розірвати зв'язки, які еднають людей однією й тією ж мовою по той і сей бік політичного кордону? Нині найчистішою українською мовою вважають ту, що нею розмовляють у Полтавській, Катеринославській, на берегах Чорного моря та в південних повітах Київщини й Чернігівщини. В північній частині Київської губернії й, особливо, на Волині й Поділлі, до української мови, за Чужбинським, примішано багато польських слів і виразів, тоді як у північних повітах Чернігівської губернії вона десь наближається до білоруської, а на Курщині й Харківщині, так само як й Війську Донському, — до російської. Проте зібрані народні пісні в усіх краях, заселених українською людністю, від верхів'їв Тиси до низового Дону, переконують, що на цьому величезному просторі українська мова має багато місцевих відмін..

Аграрне питання дуже гостро стоїть у Росії, а на українських землях воно тим важливіше, що тут велика земельна власність виникла порівняно недавно. Народ пам'ятає, що ґрунти належали йому й під час кріпаччини заворушення селян були доволі поширеним явищем. Уже до визволення 1861 року, принаймні на Україні правого берега Дніпра, уряд визнав за потрібне видати так звані інвентарні положення (за якими селяни мали повинності й володарі користувалися правом на кріпачку працю) й забезпечити хліборобів землею, на що вони дістали дозвіл; потім, після скасування кріпачької залежності, коли польське повстання 1863 року вплинуло на українські області, викликавши серед селян Правобережжя намагання зчинити бунти, ціна викупу землі, який став обов'язковим, була зменшена на одну п'яту, водночас була збільшена величина наділу. Справді, цей наділ на Київщині сягав двох із половиною десятин, а на Полтавщині він ледве дорівнював двом. Однак велика кількість українських селян зовсім не отримала ґрунту й змушена була переселятися чи працювати наймитами в інших. У Новоросійському краю становище селян було краще, бо тут менше населення, внаслідок чого селянські наділи мали значно більші розміри (величина їх змінюється, зважаючи на місцевість від 2 1/2 до 6 2/3 десятин), почасти й тому, що там обробіток ґрунту проводять цілі громади.

Дух громадівства, який вважали зниклим на Україні, виявляється там, навпаки, значною мірою з часу визволення селянської верстви. В усій країні існують товариства або риболовні артілі, косарські, жнивні, які скидаються на братства старих запорожців із тією відмінністю, що замість того, щоб працювати на самих себе, ці товариства здебільша потрапляють до рук підприємців або підрядників: початок асоціації, заснованої на рівності виробників, виявляється там лише в організації праці та розподілу заробітку. В деяких місцевостях селяни орендують у поміщиків землі, щоб спільно доглядати їх, і ділять між собою одержаний продукт: за такого способу «робота, — кажуть вони, — посувається швидше, краще й веселіше».

Якою бачить Україну Володимир Гриньов у своїй брошурі під багатообіцяльною назвою «Нова Україна якою я її бачу» (видавництво «Абрис», Київ, 1995 рік.)? — запитує себе читач. І без сумніву відповідає: як нову колонію, а не як нову й вільну Україну! Самі назви розділів насторожують: «Федеративна чи унітарна держава?», «Національно-мовна політика та шляхи її розв'язання», «Україна та Росія в нових геополітичних реаліях». Звичайно, суть не в назвах розділів, а в тому, що в них пропагується, декларується.

А декларується — федеральний лад, де суб'єктами федерації повинні бути, з одного боку: полтавські, черкаські, чернігівські й ін. чорноземі, а з іншого — піщаники та глиноземі західних земель. Декларується двомовність, а точніше — російськомовність в Україні, непорушний економічний, культурний, політичний та військовий союз із Росією, без якого вона (Україна) залишається провінціалкою, а народ нацією в собі.

Ця настороженість небезпідствна, коли починаєш читати розділи й особливо ті, що стосуються доленосних проблем майбутнього України, як самостійної цивілізованої держави: національномовних та політичних й економічних відносин із Росією.

Відродно читати, «що Україна вже давно піднялася до сучасного цивілізованого рівня міжнародних стосунків» (с. 60) й живе та творить без конфліктів і зтяжних воєн. Це справді так. Український народ споконвічно намагався творити, а не воювати, доброзичливо й з повагою ставився до всіх без винятку народів та націй. За це українців люблять по всьому світу, ніде їх не виганяють, не вбивають.

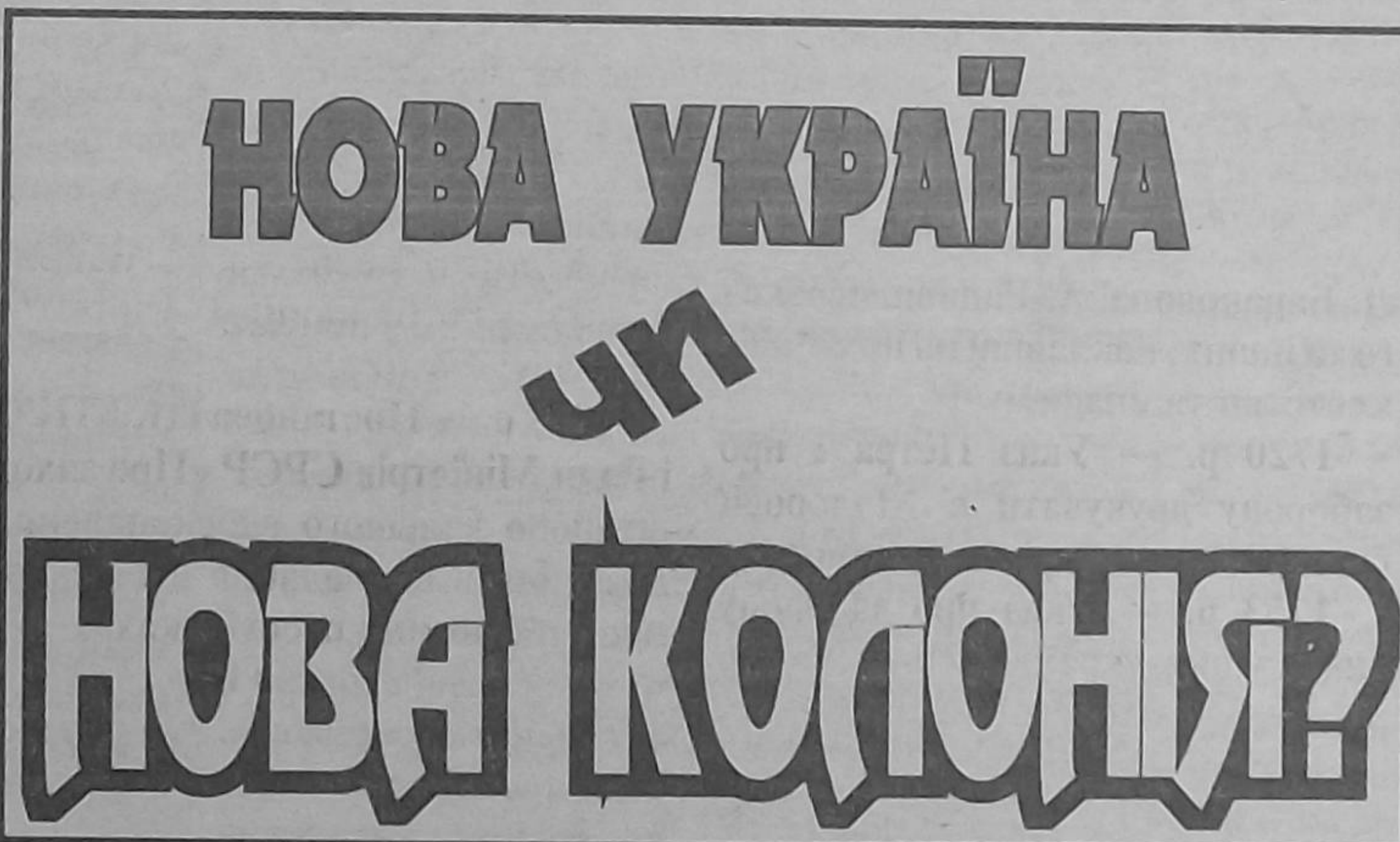
Та виявляється, що цей «цивілізований рівень у міжнародних стосунках» у зовсім іншому: не в характері, традиціях, культурі та історії народу, а «в феномені єднання двох народів». З цього приводу В. Гриньов пише: «Важливим чинником суспільного розвитку на переважній частині території України був феномен єднання й спільної діяльності двох дуже близьких за мовою, культурою та історичним минулим народів — українського та російського. Саме цей феномен створив умови, за яких народ України виявився вільним від того прихованого комплексу меншовартості, який завжди лежить в основі «національної стурбованості» й виникнення «національної ідеї» та який у залежності від обставин набуває або форм самозахисту від зовнішнього пригноблення, або агресивних форм придушення «іногородців» у розрахунку отримати від цього певні переваги» (с. 60).

Важко повірити, що автор не знає страшної хронології результатів цього єднання для культури та історії України, а якщо знає, то таке твердження є принизливим, передусім для Росії. Якщо цей феномен так вплинув на ріст високої культури в міжнародних відносинах в Україні, то чому ж ці відносини залишилися на рівні середньовіччя в Росії?

В такому єднанні завжди двосторонній вплив. Виходячи з твердження автора, що в союзі з Росією Україна позбулася прихованого комплексу меншовартості, який лежить в основі «національної стурбованості» й виникнення «національної ідеї...», і вийшла вже на сучасний рівень міжнародних стосунків, то виходить, що Росія ще перебуває в їх полоні, оскільки й зараз веде війни на міжнародній основі. Тобто, за логікою В. Гриньова, росія ще й досі не позбулася комплексу «меншовартості».

Влучно відповів В. Гриньов й на те, кому й для чого було вигідне й необхідне це «феноменальне єднан-

наслідком нелегкого історичного минулого західноукраїнських областей... І якщо Україна в складі Російської імперії, а тим паче Радянського Союзу аж ніяк не була провінційною окраїною й уже наприкінці минулого сторіччя перетворилася на один з найбільш економічно і культурно розвинених регіонів країни, то Західна Україна впродовж тривалого часу залишилась у становищі економічно відсталої сільськогосподарської провінції. Внаслідок цього відчуття «другосортності» на власній землі спрямовувало визвольні імпульси та інтелектуальні сили населення Західної України не в сучасне ліберальне

ня»: — «для придушення іногородців у розрахунку отримати від цього певні переваги», що робила російська імперія впродовж всієї історії свого існування і в дусі чого Росія продовжує свою національну політику й сьогодні (Чечня, Карабах, Грузія і т. д.).

Як відомо, Росія від цього єднання отримала дуже багато, навіть історію України, адже президент Росії й сьогодні вважає «руськими» Ярослава Мудрого та його доньку Анну, яка була одружена з королем Франції Генріхом I, і завдяки чому Москву там уже нібито знали 1000 років тому, хоч їй лише 800 років. Україна ж самотужки творить свою історію, не оглядаючись назад, і її президент не називає «українським» засновника Москви Юрія Долгорукого, хоч він і був правнуком князя київського Ярослава Мудрого.

Також не витримує ніякої логіки та елементарної правди твердження В. Гриньова, що «в масовій свідомості вкорінилося переконання, що джерело чужої більшості українського народу націоналістичної ідеології й ворожості стосовно всього російського пов'язане з трагічним

річчя, а в річчя національної (в етнічному розумінні) консолідації, а ідея національної державності сприймалась як найвища форма прояву «національної свідомості» (с. 62). І далі «для населення Західної України ця політика пов'язувалася саме з нездійсненими надіями на звільнення й тому всі темні боки привнесеного радянсько-комуністичного побуту сприймалися під кутом зору «російської навали» й асоціювалися не стільки з комунізмом, скільки з Росією, як його носієм...» (63). Претендуючи на авторство ідеї «щасливого розвитку України, як держави, яка в принципі виключає будь-які національні пріоритети (з тим, звичайно, неможливо погодитися) й дискримінацію за етнічною та мовною ознаками» (с. 61), вище наведені погляди В. Гриньова аж ніяк не сприяють міжнародній злагоді та тиші, й ось чому.

По-перше, де й коли він бачив або бачить ворожість до всього російського в Україні? невже він не в змозі відрізнити природний захист народу від посягань на його історію, мову, культуру? Невже ворожість до всього російського можна вважати те, що

майже 100 відсотків українців володіють російською мовою, прекрасно обізнані з російською культурою, літературою, накінець «цілковито толерантні до національної приналежності тих чи тих своїх співвітчизників» (с. 61).

По-друге, вводячи в оману народ, що в складі російської імперії та СРСР Україна з відсталою в кінці минулого сторіччя перетворилася на один із найбільш економічно й культурно розвинених її регіонів, автор не тільки принижує роль самого народу в своєму розвитку, а й пропонує повернення до імперії, союзу. Без сумніву, В. Гриньову відомо, що ще до приєднання до Росії Україна була вже європейською державою, до якої приїздили вчитися Ломоносов і багато інших потім всесвітньо відомих діячів науки й культури. На початку XVI сторіччя населення України було високо освіченим, уже не кажучи про рівень розвитку літератури, музики, архітектури, тимчасом як у Росії в XVII сторіччі більша половина навіть членів боярської думи була неписьменною. Така ж картина була і при дворі Катерини II. І навпаки, в імперії, а згодом у СРСР Україна зникає з карти світу, на чому, до речі, дуже часто наголошував і сам В. Гриньов, будучи депутатом ВР. І це правда. І ця правда є результатом того «славного минулого» України в складі російської імперії, а згодом СРСР, яке так возвеличує автор. А щодо високого економічного й культурного розвитку України, то це виключно результат старань, зусиль й мук українського народу, а не імперії. І цей давній, благородний, працьовитий і талановитий народ треба поважати, цінувати й не приписувати імперіям його здобутки, а тим більше знову тягти до нової імперії.

По-третє, провокаційним є твердження В. Гриньова, що в Західній Україні боролися з Росією. Ні, тут так, як і в усьому світі, боролися з шовінізмом, фашизмом, більшовізмом і комунізмом. А вже за яку ідею, то це справа народу. Крім того, такі твердження особливо небезпечні сьогодні, коли весь час іде протистояння Східної та Західної України, і В. Гриньову не розпалювати б ці пристрасті, а розумно й розважливо заглажувати їх гострі кути, що було б по-державницькому, по-сіннівському. Саме в такій виваженій політиці його основний обов'язок, як радника президента й політичного діяча. І ще одне: ніколи населення ні Західної, ні всієї України не відчувало себе «другосортним» і «меншовартісним». Це ретельно старалися і, як видно, продовжують старатися вкоренити в свідомість народу ті, хто дуже далекий від його справжніх інтересів і вболівань, кому байдуже його історія, культура, хто прагне викоринити взагалі поняття «українець». Цього навіть не приховує В. Гриньов, коли бачить нову Україну, де рівноправність усіх без винятку громадян у тому, «що

кожна людина, виходячи зі свого власного самовідчуття, може себе відносити до тієї чи іншої національності, до кількох національностей водночас або ні до якої конкретної національності. Природно, цей вибір не повинен фіксуватися ні в яких офіційних документах, що й гарантує повну рівність усіх громадян у їхніх стосунках з державою та офіційними структурами» (с. 68).

Дивна пропозиція, особливо на фоні того, що кожний росіянин, де б він не був, хоче бути «русским», а от українці в себе дома повинні перетворитися в людей без національності або в національних гермафродитів. За цю «унікальну ідею», коли окрема людина може бути багатонаціональною, наприклад: «росіянин-українець-єврей», «татарин-грек-німець», можна дати авторові Нобелівську премію. Історія знає багатонаціональні народи, держави, а після Гриньова ще збагатиться й «багатонаціональною людиною». Щоб замаскувати свої україноненависницькі погляди, В. Гриньов заспокоює читача, «що така політика не означає ліквідацію самобутності народів, так як справжня національна культура розвивається за своїми законами, розвивається людьми й для людей» (с. 68). Усе це реально за умови, що народ не має таких синів і радників, які не розуміють або не хочуть розуміти елементарних речей у національних проблемах.

На знищення всього національного спрямовані пропозиції Гриньова й щодо становища та розвитку української мови. Ось деякі уривки з його просторікування: «якщо половина громадян вважає своєю рідною мовою російську, а законодавець оголошує державною мовою виключно українську, то це означає, що закон спрямований не на захист української мови, а на дискримінацію російської, з усіма наслідками, що випливають звідси», ... «вживаючи термін «державна мова», треба добре усвідомлювати, що держава повинна розмовляти мовою своїх народів, а не навпаки... Якщо ж у державі широко розповсюджені кілька мов, то всі вони повинні використовуватися як офіційні..., що за умов України означає, що повинні діяти на рівноправних засадах дві офіційні мови: українська та російська» (с. 70). Тонко розуміє В. Гриньов, що без мови не буде й народу. І сьогодні, коли українська мова проголошена державною, він галасує про права людини, свободу вибору мови, а насправді бажає одного: як би її не вчити й не користуватися нею.

Не може бути підставою для існування двох державних мов в етнічній державі те, що деяка її частина населення розмовляє іншою мовою, тобто російською. Кожна держава послуговується мовою й традиціями тих народів і націй, які є її творцями (Швейцарія, Канада та інші), і це правильно. Та ще більше правильно

й те, що в національній державі повинна бути національна мова. Отже, якщо Україну-Русь створили українці, то значить і мова в неї може бути тільки одна — українська, як це до речі є в Росії, хоч вона ще більш багатонаціональна, ніж Україна, але державна мова в неї одна — російська.

Отже, однієї вартості — національності — ми починаємо позбуватися, залишалася остання — мова, і стане Україна без українців. Не зайве В. Гриньову нагадати, що ядром оздоровлення української нації є мова, бо вона займає одне з найвищих місць на шкалі національних вартостей. І вже коли В. Гриньов так уболіває за дискримінацію російської мови в Україні, то й тут вважаємо за потрібне йому нагадати не про дискримінацію, а про лінгвоцид української мови та культури з боку російської та радянської імперій, про які мовчить або говорить скоромовкою. Якщо він порядна й нормальна людина, то мусить здригнуватися від того жаху, якого зазнала українська мова та культура впродовж більше як трьох століть.

Ось етапи цього лінгвоциду:

1690 р. — Собор православної церкви осудив «Кієвські новья книги» П. Могили, С. Полоцького, К. Ставровецького, І. Галятовського, Л. Барановича, А. Радивилівського та інших, наклавши на них «прокляття та анафему»;

1720 р. — Указ Петра I про заборону друкувати в Малоросії будь-які книги, крім церковних;

1753 р. — Указ про заборону викладання українською мовою в Києво-Могилянській академії;

1769 р. — Заборона Російської Православної церкви на друкування та використання українського «Букваря»;

1784 р. — Переведення викладання в Києво-Могилянській академії на російську мову;

1786 р. — Київський митрополит С. Миславський наказав, аби в усіх церквах дяки та священники читали молитви і правила службу Божу «голосомь, свойственным російському наречію». Те саме було заведено й у школах України;

1862 р. — Закриття українських недільних шкіл — безоплатних для навчання дорослих;

1863 р. — Циркуляр міністра внутрішніх справ Російської імперії П. Валуєва про заборону видавати підручники, літературу та книги релігійного змісту українською мовою, якої «не было, нет и быть не может»;

1864 р. — Статут про початкову школу: навчання проводити лише російською мовою;

1876 р. — Указ Олександра II (Емський указ) про заборону ввозу до імперії будь-яких книжок і брошур «малоросійським наречіям», друкування оригінальних творів і перекладів, сценічних вистав, чи-

тання й друкування текстів до нот українською мовою;

1881 р. — Заборона викладання в народних школах та виголошення церковних проповідей українською мовою;

1884 р. — Заборона українських театральних вистав у всіх губерніях Малоросії;

1892 р. — Заборона перекладати твори з російської мови на українську;

1895 р. — Головне управління у справах друку заборонило видавати українською мовою дитячу літературу;

1903 р. — Указом Сенату Російської імперії українська мовна культура й освітня діяльність оголошені шкідливими, бо «можуть викликати наслідки, що загрожують спокоеві та безпеці імперії»;

1914 р. — Заборона в окупованій російською армією Галичині та Буковині друкування книг, газет і журналів українською мовою, розгром товариства «Просвіта», гоніння на Українську церкву;

1938 р. — Постанова «Про обов'язкове вивчення російської мови в національних республіках СРСР»;

1958 р. — Положення про вивчення другої мови (тобто української) «за бажанням учнів та батьків»;

1978 р. — Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи щодо дальшого вдосконалення вивчення й викладання російської мови в союзних республіках»;

1983 р. — Постанова «Про додаткові заходи по покращенню вивчення російської мови в загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах союзних республік» (див. В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький. Мова і нація. «Відродження» — Дрогобич, 1994 р., с. 23-29);

А в 1995 р. радник Президента України, доктор фізико-математичних наук В. Гриньов наполягає, щоб російська мова була державною нарівні з українською, що є новим єзуйтським методом лінгвоциду української мови.

Ця хронологія лінгвоциду, а також світовий досвід однозначно свідчать, що єдиним надійним і цивілізованим методом боротьби з ним є державність мови та нації, що й прагне сьогодні узаконити Україна.

І останній погляд В. Гриньова на Україну як нову — відносини України та Росії. І знову вже вкотре В. Гриньов на все дивиться не як науковець, політик, нарешті — просто громадянин держави, яка його годувє, дає всі блага, а як космополіт. Ніхто не заперече доцільність зв'язків із Росією, але яких? Передусім необхідно враховувати сумне минуле і йти лише на рівноправні зв'язки. Не потрібно акцентувати увагу на залежність України від Росії, від її ринків збуту, джерел

сировини, замовчуючи при цьому, що в такій же мірі залежна й Росія від України. Не потрібно замовчувати, що ця «братська держава» сьогодні продає нам 1 тону пального за 120 дол., тоді коли в себе за 80-90. За нашу сталь пропонує ціну, яка нижча її собівартості. І все це на фоні важкого економічного й технологічного стану в нафтопереробній та металургійній промисловості, без яких Україна приречена на загибель. Сюди ж додається й політичний шантаж із розподілом Чорноморського флоту.

Сумнівна ідея автора й щодо входження України повноправним членом у СНД, бо як впливає з проєктів законодавчих актів щодо партнерства країни, то там суперпартнером буде Росія. І до речі, вона цього не приховує й не збирається поступитися навіть найменшим. І врешті-решт, за логікою В. Гриньова, важливою умовою співробітництва та взаємодії України з Росією мусить бути врахування уроків минулого й сучасного а не їх вихваляння.

Важко за необхідне відзначити, що ми свідомо не зупинялися детально на проблемах економіки та національної безпеки України, оскільки автор приділив їм дуже мало уваги, а найголовніше, розглядає їх занадто тривіально.

Підсумовуючи наш аналіз поглядів В. Гриньова на Україну як нову державу, змушені констатувати, що:

1) автор, як учений, у своїх викладах послуговується не фактами, а гаслами та нічим не підкріпленими твердженнями, що є неприпустимим;

2) логіка викладу автором матеріалу позбавлена простоти, ясності, наукового обґрунтування та елементарної історичної правди;

3) радник Президента й будівничий України, яким автор себе вважає на жаль, не мислить по-державницькому в проблемах розвитку українського народу, його мови та культури. Адже наведені вище факти свідчать, що українська мова та культура потребують сьогодні захисту та підтримки держави, без чого безповоротно загинуть, а автор вболіває за розквіт іншої мови та культури. Щодо російської мови та культури, то вони розвивались і розвиваються як у своїй етнічній державі, так і в нас, і ніщо їм не загрожує;

4) автор є космополітом, а не громадянином і будівничим України, яким повинен бути, а тому і його погляди є антинародні, антидержавні для долі України.

**НАРОДНІ ДЕПУТАТИ ВР
УКРАЇНИ:**

*Р. Безсмертний, А.
Горохівський,*

*А. Глухівський, Г. Дем'ян, Т.
Кляк,*

*А. Лук'яненко, П. Мовчан,
П. Осадчук, Є. Пронюк,*

*П. Швидкий,
І. Юхновський, В. Яворівський.*

*І. Драч — голова Конгресу
української інтелігенції*

*А. Бурячок — доктор
філологічних наук, професор*

*Г. Принц — канд. екон. наук, ст.
н. с. Інституту економіки НАНУ*

Сучасники кажуть, що він був душею товариства. Гарно грав на фортеп'яно і скрипці, гарно співав.

Його незламна соратниця Галина Дидик, пройшовши крізь пекло режимних катівень, згадувала на сторінках часопису «Дзвін», числа 9-10 за 1992 р.: «Один раз ми були в Львові у людей, де було фортеп'яно. Тоді, здається, він останній раз у житті загравав. Пам'ятаю, грав тоді Гріга. Але то були рідкісні хвилини».

Мелодія Гріга домінує в моїй душі над сухим тріском автоматних черг та вибухами гранат і снарядів, коли думаю про нього. Фортеп'янна музика могла б заповнити все його життя, якби лихі сусіди не заважали жити так, як того хотілося Романові Шухевичу і типовій на ті часи українській людині першої половини двадцятого століття.

Його ім'я останні сорок п'ять років трагічної української історії було прокляте, обльоване, розтопане і затопане в глину суспільного безпам'ятства. Ідейно-моральні попередники тих, хто тепер називає загони воїнів Чеченії незаконними бандформуваннями, тоді коли створені всі умови для російських урядових військ у вільнолюбивому краю горян, щоб вести себе як законні бандформування, обзивали його і таких, як він, бандитами, горлорізами. Душогубна система попередніх років і десятиліть з борців за визволення українського народу з колоніального ярма робила «ворогів народу», клеїла їм ярлики запродавців, прислужників у фашистських поневолювачів, пізніше — шпигунів міжнародного імперіалізму і т.п. Все робилося для того, щоб замаскувати загарбницьку політику й насильницькі дії російського імперіалізму, який нині, до речі, знову піднімає голову, погрозово й злобно вишкірюється в бік незалежної України, вдається до економічного й політичного шантажу. Все робилося (і тепер певними політичними колами робиться), щоб витруїти з народної пам'яті національно-визвольну ідею, а в голови наступних поколінь не пустити її зовсім, аби Україна ніколи не вирвалася з «братніх», смертельно небезпечних для виживання нації обіймів північного сусіда.

Слава Богу, історія розпоряджається інакше.

МЕЛОДІЯ ГРІГА або РОЗДУМИ ПРО ВИСОКУ ДОЛЮ РОМАНА ШУХЕВИЧА

Уже в наш час повертається ім'я Романа Шухевича, головнокомандувача Української Повстанчої Армії (УПА), щоб посісти гідне місце в Пантеоні борців за самостійну соборну Українську Державу.

Навіть сучасна інтелігенція мало що знає про нього.

Народився Роман Шухевич 1907 р. в Галичині. Прожив 43 роки, з яких 27, переважна частина життя, повністю віддана революційній і збройній боротьбі за волю України. В розпалі цієї боротьби, 1944-1950 р.р., він — Голова Бюро Проводу Організації Українських Націоналістів (ОУН), Головний Командир УПА (спочатку як підполковник, а з 1946 р. — генерал Тарас Чупринка). Був обраний Головою Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради (УГВР), обіймав пост Головного Секретаря Військових Справ, прибравши собі псевдо Роман Лозовський.

В роки воєнного лихоліття йому випало воювати на два фронти — проти гітлерівських загарбників і проти сталінських поневолювачів рідної землі. Ще до війни його переслідувала польська окупаційна влада і «гостинно» надавала притулок у своїх тюрмах. Під час війни його арештовували німецькі фашисти, але він тікав з-під варти. Після війни, в тривожні сорокові роки, за ним полювали берівські енкаведисти в супрязі із тисячами своїх нишпорок і сексотів, але до пори, до часу вони були безсилі здобути підступної мети. Геній підплільних маневрів спирався на широку підтримку народу, маючи відданих спільників, виходив із неймовірних колізій і вершив далі свою безнастанну визвольну місію.

5 березня 1950 р. в селі Білогорща неподалік від Львова Роман Шухевич був щільно заблокований на конспіративній квартирі. Спробував чинити збройний опір ворогам. Збагнувши, що виходу немає, пустив собі з пістолета кулю в скроню, чим позбавив ворога торжества в помсті. Вражає та обставина, що енкаведисти випустили кілька куль в уже мертвого супротивника — так вони боялися і ненавиділи видатного Провідника УПА!

Син героїського батька, Юрій Шухевич, на той час арештант, якого в кайданах привели чекісти на оглядини своєї жертви, засвідчує в зворушливому спогаді: «Батько лежить в білій вишиваній сорочці, в райтках. Ноги босі. Видно, що його роззули. Бо ноги чисті, не забруднені. Сорочка розціплена. На грудях спустився ланцюжок з медальйончиком Богоматері. Ліва рука витягнена вздовж тіла. Права лежить на грудях. На сорочці нижче пояса видніються закривавлені сліди від куль. На правій скроні обпалене волосся і на щоці

запекся струмок крові...» І в цьому ж спогаді, трохи далі: «Спазми стискають горло, але стримуюсь, щоб не заплакати. Щоб вони всі тут не побачили моїх сліз, і тут таки відчуваю своєрідну радість: не дався живим.»

Моторшна подробиця. Навіть якби ми не знали нині того, що робилося в сталінських катівнях, можна було б то уявити, зауваживши в спогаді сина, що побачив мертвого батька, неприродну «своєрідну радість: не дався живим.» Жак.

Нарешті вже оприлюднено багато документів, чимало живих свідчень учасників тих далеких, героїчних і трагічних подій, зокрема в книжках українця в Парижі професора Володимира Косика «Україна і Німеччина під час другої світової війни» (переклав Р. Осадчук), росіянина в Івано-Франківську, сумлінного дослідника національно-визвольних змагань Геннадія Бурнашова «Полководець УПА». До слова, в останній книжці більше половини тексту займають авторитетні документи, спогади чи доречні посилання на них. Усе поступово прояснюється, стає на свої місця.

Принагідно, що батальйон «Нахтігаль» («Соловей») на чолі з сотником Р. Шухевичем, сформований з українців у складі німецької армії, не має жодного відношення до розстрілів мирного населення і знищення ніби-то в перші дні окупації великої групи львівської інтелігенції. Це зробили заплічних справ майстри з сталінсько-берівського енкаведе, як і варварське вигублення перед відступом Червоної Армії тисяч і тисяч в'язнів радянських тюрем. Тільки у Львові, Самборі, Станіславі з 22 по 29 червня 1941 р. загинуло 10 тис. чол., а в Рівному й Луцьку «визволителі» на прощання влаштували без суду і слідства масове вбивство ще 5 тис. своїх в'язнів з числа місцевих жителів.

Батальйон «Нахтігаль», відправлений зі Львова на східний фронт, незабаром збунтувався, тільки-но стало відомо, що після проголошення 30 червня 1941 р. Акту про відновлення Української Держави гітлерівці заарештували С. Бандеру та Я. Стецька і розгорнули масовий терор проти націоналістів-державників. Старшини батальйону, керовані Р. Шухевичем, як відомо, «заявили, що вони не підуть на фронт і не будуть ані з ким воювати, бо німці виступають проти Української держави». Відносини українських патріотів з новими «визволителями» з'ясувалися остаточно: весь керівний склад Дружини Українських Націоналістів було «заарештовано» під наглядом німецьких офіцерів відправлено до Львова, кинуте в гестапівську тюрму на Льонського. Лише у Львові непомітно для німців вдалося втекти з ув'язнення сотникові Шухевичу. Гестапо знало, хто вислизнув з його рук, тому залучило

весь поліцейний апарат до його розшуків». (Степан Мечник, «У вирі воєнного лихоліття»). Далі — глибоке підпілля, збройна боротьба проти гітлерівців, а коли в край прийшли «другі совіти» — боротьба проти окупаційного сталінського режиму (Всіма доступними засобами і методами. Компромісів не могло бути, як і з німцями, тому що Роман Шухевич і його соратники виступали за самостійну Україну, а радянська тоталітарна система — проти. Склалася була така сама ситуація, як допіру в Чеченії, де регулярна армія Росії чинить розбій, знищує десятки тисяч мирних жителів (між іншим не лише чеченців, а й росіян), змітає з лиця землі міста і села, руйнує лікарні, школи, дитячі садки (разом з дітьми), а воїнів, які захищають рідну землю, відстоюють свободу свого народу, обзивають бандитами й «бандформуваннями». Історія повторюється.

Тим дивним людям, хто досі, всупереч фактам і документальним свідченням, в межах нав'язаних сталінських уявлень про боротьбу УПА вперто повторює з чужого голосу, що українські націоналісти діяли на користь зовнішніх сил, варто прочитати хоча б таємну службу інструкцію для німецьких окупантів України, де сказано: «Наші вороги комуністи, бандерівці, партизани. Потенційно найнебезпечніші — бандерівці. За всяку ціну знищувати». Це ж такі підтверджують таємні донесення гітлерівців із зайнятих ними територій: «...В Західній Україні (Волинь, Поділля), — читаємо в одному з таких документів 1942 р., — серед різних етнічних груп український націоналізм повинен розцінюватися як найсильніша політична течія. Рух Бандери, найбільш активний і найважливіший з усіх націоналістичних груп, став організацією головним чином антинімецькою, нелегальною...» Інша секретна депеша в Берлін того ж 1942 р. повідомляла: «...Групу Бандери завжди треба розглядати як найбільш радикальний незалежницький рух... Саме рух Бандери найбільш проявляє озлобленість щодо німців. Він неодноразово наполягає, що необхідно німців викинути геть». Коментарі тут, як мовиться, зайві.

А починаючи з червня-липня 1941 р., тобто з перших місяців війни, українські націоналістичні державники остаточно переконалися в тому, що з німцями їм не по дорозі. Нацистська влада розглядала Україну як завойовану територію, джерело постачання власної імперії ресурсами, продовольством і дешевою робочою силою, тому жорстокість цієї влади щодо місцевого населення у відстоюванні своїх імперських інтересів не знала меж.

«Терористична, гнобительська політика німецьких

окупантів в Україні довела тільки до поглиблення й поширення боротьби українського народу, — відзначав Роман Шухевич, — український народ, український визвольний рух, шукаючи нових шляхів, прямував, як і прямує завжди, до однієї й тої ж мети — до побудови Української Самостійної Соборної Держави.»

Парадоксально, але факт: теперішня незалежна Україна на офіційному рівні досі не визнала УПА воюючою стороною у минулій війні. Тоді виходить, що наша Батьківщина ще не повністю самостійна, або її найвищі державні чинники, певно, на догоду сталіністам і шовіністам-великодержавникам зумисно чи мимоволі ігнорують доведену історичну правду: такі, як Роман Шухевич, віддали життя за незалежність України. Кому це вигідно? Лише політичним силам в Україні та за її межами, які ведуть цілеспрямовану підрибку роботу проти державної незалежності України, нав'язують нам різні варіанти повернення в тоталітарне минуле чи входження в економічний, військовий і політичний союз з Росією, що в суті своїй є рівнозначним, згубним для нашої держави.

Є ще один аспект цієї проблеми: невизнання УПА воюючою стороною дає змогу антиукраїнським силам маніпулювати свідомістю нетямущих людей (а їх багато), нацьковувати схід і південь проти заходу України, залюкати обивателів зловісними міфами про західняків-«запроданців», бандерівців-«бандитів». Так чи інакше така політика і пропагандистська робота, яку ведуть у нас насамперед комуністи й соціалісти, а ззовні — шовіністи-великодержавники, різні жіриновські, затуліні, бабуріні, лисенки вкупі з російськими засобами масової інформації, професійними брехунами з першого каналу телебачення Останкіно, гальмують процеси національного примирення, консолідації українського суспільства. І знову ж такі ще одне коло замикається: на фоні системної економічної кризи і соціальної незахищеності значної частини населення така політика «грає» на користь апологетів відновлення «тюрми народів» — єдиної неподільної імперії з центром у Москві.

Самостійна Україна була метою життя Романа Шухевича. До боротьби за неї він готувався з юних літ, гартуючи тіло своє і наповнюючи, загострюючи розум. В 16 років хлопець стає членом Української Військової Організації (УВО), бере участь у пластовому русі, захоплюється спортом, при чому ґрунтовно займається багатьма його видами, що й доказав 1923 р. в Запорізьких іграх, здобувши кілька призових місць. Він замолоду опанував мови: давньогрецьку, латинську, польську, згодом добре володіє німецькою, знає англійську. Привчається до надбань української і світової культури, блискуче грає на фортеп'яно, пізнає тонку душу скрипки. Він ґрунтовно вивчає військову справу вдома і за кордоном. Набуває фаху інженера. І все це комплексний, добре продуманий і організований процес творення самого себе як людини, фахівця, інтелектуала, справжнього інтелігента. Виходець із «провідної верстви», як мовилися колись про інтелігенцію в українському суспільстві, він роками готувався для того, щоб за собою повести багатьох. Щось малувато бачимо серед нас таких людей, а на роль гетьманів претендує багато атаманів і атаманчиків.

Роман Шухевич — велика постать в українській історії, що появилася закономірно, сформувалася на духовних, інтелектуальних, звичаєвих засадах і традиціях знаменитого священницького роду Шухевичів. Понад сто років тому цей рід бере свій початок з села Раковець на Городенщині, від пароха Євстахія, син якого Йосип пізніше посів парохію в сусідньому селі Тишківці. В роду Романа Шухевича були священники, письменники, етнографи, правники. Попередникам головнокомандуючого УПА в родоводі належать переклади творів Вергілія, Гомера, Вальтера Скотта, власні оригінальні твори художньої літератури, прихильно оцінені ще Іваном Франком. Третій в роду доктор Володимир залишається досі неперевершеним автором знаменитого п'яти томного етнографічного дослідження «Гуцульщина».

Провідна верства українського суспільства народила великого сина України Романа Шухевича, який, певно, міг би стати у славленим маестро по класу гри на фортеп'яно і скрипці, але в силу історичних обставин взяв до рук інші інструменти... по класу автомата і гранати, ніколи не перестаючи бути людиною високої внутрішньої культури. Він гнівався, коли йому, траплялося, підсовували краший шматок — ділився з воїнами, як благородний князь Святослав, ділився з воїнами один стіл, влягався на спочинок по котом разом з воїнами.

Він глибоко знав і любив творчість Тараса Шевченка,

міг під настрій цитувати з пам'яті цілі фрагменти знаменитої поеми «Слово о полку Ігоревім», захоплювався талановитим поетом Грицьком Чупринкою, якого більшовики розстріляли в роки громадянської війни за участь у визвольній боротьбі. Не випадково у першого взяв ім'я, а в другого прізвище, щоб у підпіллі на посту головнокомандувача УПА називатися: генерал Тарас Чупринка (до речі, звання генерала йому присвоєне рішенням УГВР).

Роман Шухевич — саме породження української культури і духовності. Класична освіта, спартанська фізична підготовка, органічна національна культура у сплаві з європейським світорозумінням сформували воїна і провідника воїнів Романа Шухевича, що означає для нас: Українська незалежна держава народилася спершу у світлих головах передових мужів нації, лицарів грядущої свободи. Вона була створена передовієм у царстві духа, а далі відвойовувалася у важких битвах. Закономірно, що в нових суспільно-політичних умовах саме українські письменники першими стали на передньому краї боротьби за незалежність України, і вони, перші бунтарі в системі тоталітаризму, знайшли підтримку народну.

Отож тепер, коли державні чинники покинули напризволяще в джунглях фіктивного ринку українське книговидання і пресу, творчі спілки, загалом українську культуру, та ще й збираються впровадити в державі російську мову як офіційну, то мимоволі знову зріс духовний бунт. Хочеться спитати деяких радників Президента України: — Чому ні, в незалежній Україні, відсторонюється українська культура від державо-творчої сфери, від формування національної самосвідомості? За чим сценарієм впливові особи «наверху» розгортають будівництво нової України... без України?

Уроки Р. Шухевича, які мусимо засвоїти, стосуються не тільки політичних, державотворчих, культурологічних проблем, що потребують розв'язання. У них є також аспекти морально-етичні.

Обставини підірвали здоров'я Провідника УПА в краю, серце вже не витримувало перевантажень і болю втрат, пов'язаних із загибеллю найближчих друзів, соратників, жорстокими репресіями супроти власної родини. Йому пропонували виїхати за кордон — відмовився, щоб не зрадити втечею тих, хто прихилився до його самовідданості, незламності, жертвованої віри у Велику Українську Справу.

Роман Шухевич загинув у нерівному двобою, без сумніву, певний того, що життя, покладене на оltар Вітчизни, прожите не марно. Йому випало жити в жорстокий час, перенасичений жорстокими методами боротьби і піти на смерть за святе діло, бути посмертно його ж убивцями та їхніми правонаступниками оббріханим і ольшованим. Сьогодні, в незалежній Україні, ним омріяній і вистражданій, він опинився в ролі упослідженого прохача під офіційними київськими воротами, далеко не Золотими Воротами до свободи і справедливості. Його мертвого, людину-легенду, героя визвольної боротьби за Україну, не пускають до нового Українського Дому. Все ще не пускають.

Природно, за всіма законами елементарної логіки, виникає насамкінець простеньке, але ключове питання: — То маємо чи не маємо самостійну Україну, за яку борювся Роман Шухевич? Думаю, що маємо, але не зовсім таку і далеко не в повному обсязі. Вона ще і не сповна самостійна, і не остаточно соборна, і мало демократична. Але ми крок за кроком просуваємося вперед тією дорогою, якою йшли, але не дійшли наші великі попередники, заповівши нам продовжити високу долю.

Серед багатьох наших негараздів і бід, певно, головна біда в тому, що там, за кермом реальної влади ще зовсім мало духовних спадкоємців Тараса Шевченка і Тараса Чупринки.

*Нас мало, Боже мій, нас дуже мало,
Замало нас вже більше триста літ.
На чім тоді тримається мій світ
І що ж тоді предтеч моїх тримало?!*

Сільки б не було, а ми е! Наші лави ростуть і міцніють. З нами Роман Шухевич і такі, як він. Нова історія України пишеться в наш час, а стара переписується наново за законами правди і справедливості. Будемо сподіватися, що історія остаточно все поставить на свої місця. Тільки не забуваймо: історія твориться людьми, а не сама по собі.

*Петро ОСАДЧУК,
народний депутат України*

ПЕРОМ САТИРИКА

...КОТРІ ЩЕ ТИМЧАСОВО НАЗИВАЮТЬСЯ УКРАЇНЦЯМИ

З усією рішучістю заявляємо і від імені інтернаціонального громадянського фронту будемо невтомно заявляти: на Україні, на жаль, все ще відбувається українізація. Націоналістичні елементи, скориставшись демократією та проголошенням України суверенною державою, почали на деяких вулицях деяких міст міняти деякі вивіски: чомусь лише російські на українські, хоч давно відомо, що російськомовні вивіски (як і взагалі російська мова на Україні) є стабілізуючим і безперечно політично-оздоровчим фактором, фактором істинного братерства народів, виявом справжнього інтернаціоналізму.

Чому це українські націоналісти так вцепилися за свою мову і тільки її, а не, наприклад, російську, як то історично склалося на Україні, проголосили державною? Та зрештою, яка різниця пролетаріату, якою мовою написані вивіски на Україні — російською чи українською (хоча російською, наприклад, звучить більш цивілізованіше), адже головне, аби було сало та ковбаса, а ці продукти споживання на обох мовах звучать однаково. До всього ж заміна вивісок це не тільки значні економічні витрати, це розпалювання нездорових інстинктів молодшого брата проти старшого, затиск громадянських свобод і взагалі — демократії, топтання прав людини, що є вищим за права т. з. української нації! До всього ж українці заблагли захопити всю Україну, щоб і її зробити українською, а не інтернаціональною. Під тим, мовляв, соусом, що французи свого часу захопили Францію, англійці — Англію, італійці — Італію, поляки — Польщу і так далі. Поки що вони здійснюють українізацію лише самої України, але це всього лише тактичний хід, щоб приспати пильність інтернаціоналістів: почнуть з України, а потім захоплять увесь вільний світ!

Варто наголосити, що насильницька українізація розпочалася не сьогодні, а 352 роки тому, коли українські націоналісти живосилом українізували свою першу жертву — щойно народженого тоді російського державного діяча та дипломата Омеляна Гнатовича, змусивши його взяти собі прізвище не Росіянець, як того слід було чекати, а Українець. І після цього акту насильства над собою російської національності ще дехто сміє говорити про якусь нібито віковичну русифікацію України! Схаменіться, панове націоналісти! Де вона та міфічна русифікація, коли на Україні навіть качки чомусь називаються не руськими, як слід було чекати за русифікації, а — українськими. Всупереч їхній звичайно волі. Як і нещасні гуси, котрі теж силоміць віднесені до української породи, хоч вони по-українському не тямлять навіть гелготати. Чи, наприклад, безневинні кури, котрі називаються на Україні не радянськими, не інтернаціональними (чи, як тепер-есендівськими), а — українськими. Це ж не що інше, як насильницька українізація курей! Як, між іншим, і свиней, чії дві породи — ряба та біла степова — теж називаються українськими, що попахує махровим націоналізмом! І це при тому, що кожна божа твар у нас вільна і має право на вільне, демократичне самовизначення своєї породи. Тож деякі громадяни бояться із своїми болонками чи пуделями навіть з квартири виходити, щоб рухівці відразу ж не оголосили їх болонками чи пуделями української породи! Націоналісти — осіддали — в прямому значенні цього слова, — навіть коней і на Україні ці нещасні тварини теж оголошені українською породою. І це при тому, що ніякого референдуму як їм називатися (а може, вони інтернаціональної породи?) серед свиней, гусей, курей та коней не проводили. Навіть в Луганську чи в Донецьку. Тож варто бити на сполох, бо націоналісти і тоді годні-завтра українізують навіть шовіністів і тоді демократії та правам людини неодмінно надійде крах!

Про посилення насильницької українізації на Україні свідчать ще й такі факти. В Англії, наприклад, немає міста Англійська, чи в Америці — Американська, як у Франції — Французька. А ось на Україні є Українка (Київська обл.) та Українська на Донеччині. І сама країна всупереч (підходимо до найголовнішого) своїй істинно історичній назві Малоросія, стала чомусь зватися Україною. Ось до чого довели її націоналісти, що геть розперезалися! Ось як вони вже зукраїнізували тиху та покірну Малоросію. Куди дивиться ООН та патріотичне, інтернаціональне людство?

А тому інтернаціональний громадянський фронт, котрий об'єднує всіх чесних інтернаціоналістів-шовіністів, істинних монархо-комуністичних, валуєвсько-миколаївсько-бекендорфсько- та ленінсько-сталінсько-жіриновських борців за щастя України (під її, звичайно, історично виправданою назвою Малоросія) врочисто заявляє: нинішнє покоління малоросів і хохлів, котрі ще тимчасово називаються українцями, повинні жити в Малоросії. Адже України ніколи не було, немає і бути не може, а була, є і буде Малоросія — вільна серед вільних губерній Великої Матушки Росії — з офіційною російською мовою і цим треба пишатися, а не панікувати. І в цьому інтернаціональний громадянський фронт одностайно, з великим трудовим піднесенням та ентузіазмом, в єдиному пориві підтримує увесь нинішній український (а насправді малоросійський) народ, котрий ніколи не бажав і ніколи не бажатиме жити окремо й незалежно, а тільки в якості молодшого брата у свого великого старшого брата. Так переконаний і сам великий старший брат. Тільки, скинувши з себе насильницьку маску українізації, українці нарешті стануть справжніми малоросами-хохлами і добровільно проголосять двузиччя, себто на першому етапі російську мову зроблять офіційною і тоді на так званій Україні запа іве справжній інтернаціоналізм-комунізм!

Валентин ЧЕМЕРИС

У Болівії, біля озера Тітікака, на висоті 4 тисячі метрів розташоване індіанське село Тінхуанако. Неподдалік од нього височать руїни якогось великого міста. Кам'яні брили вагою до 60-100 тонн мають на собі сліди надзвичайно майстерної обробки. Тут збереглися постаті бородатих людей до 8 метрів заввишки, витесані з каменю; сході суцільних кам'яних плит шириною 5-7 метрів. І, як не дивно, — поблизу немає скель, отже, ці камені було привезено здалеку.

На одній із карбованих брил, що належали до будівлі храму, виявили напис, що святина споруджувалася на честь суходолу Му, звідки й прийшли сюди поселенці. Сталося це за цариці Моо, володарки юкатанських маїв та її чоловіка Кога, 16 тисячоліть тому. Пам'ятка стародавніх маїв, яка називається «Літопис Троана», передає, що цариця їздила на схід сонця у гирло річки Ніла, щоб відвідати там плем'я маїв, які заснували згодом у Єгипті державу фараонів.

Місто піднімалося лише на п'ять метрів над рівнем моря, що добре видно за піщаною смугою колишнього берега з рештками мушлів у ній. Неподдалік виявлено сліди каналу з викладеними каменем схилами, що тягнулися попіл горами в далечині. Усе тут нагадувало зображення на глиняній малі з Тибету. Колись же Південна Америка була рівниною й не мала гірських

грунту підказує, що там колись тривало життя на рівнині, а гори виникли десь пізніше.

У старому грецькому написі вказано, що під час загибелі Атлантиди загинуло 3 тисячі грецьких воїнів, які, мабуть, належали до окупаційного війська після перемоги, про яку переповідають перекази.

Старогрецькі письменники Гомер і Геродот стверджують, що предками елінів були каріяни. Те ж саме обстоюють і римляни Фулід і Страбон. Нам відомо, що нинішня грецька абетка постанала із давньоатенської завдяки зусиллям архонта Евкліда 403 року до Різдва Христа, а попередній алфавіт, розбитий на окремі слова, був народним переказом у чистій мові кара-маїв про загибель материка Му й, таким чином, залишився пам'яткою їхніх пращурів про землю, з якої вони походять.

Платон у своїй праці «Тимес» повідомляє, що країна Му складалася з десяти народів. Такої ж думки і Проклус: «Західна земля мала десять народів». Єдина в них розбіжність — це та, що перший вживає стару, традиційну назву, а другий — географічну.

Для багатьох учених довго залишалося загадкою, чому на кам'яних фігурах із Юкатану та Гватемали викарбувано правильний грецький хрест. Тільки недавно було помічено, що це основна деталь на царському клейноді імперії Сонця, і той ієрогліф мовою маїв читається: «У-лу-муль» (Приналежне володіння).

ТРИЗУБ ПРАДАВНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

(Закінчення. Початок див. у минулому числі)

пасем, і її каналами кораблі перепливали з одного моря в інше.

Загадкова й історія інків у Перу. Вони буцім-то створили в себе високу культуру. Але це не так. Сюди прийшло плем'я кічі-мая з Гватемали й цілком заволоділо народом Аймара, що жив на тому терені. Проте сліди цивілізації ведуть углиб часів, у добу ще до виникнення гір... Верховода кічі-маїв називався Інка, й це ім'я прибрав собі весь народ. Тамтешня держава існувала пів тисячі літ до приходу іспанців, які здобули величезні скарби й писані пам'ятки про високо розвинену «місцеву» культуру. Католицькі ченці, які прийшли із завойовниками, визнали документи ересію і спалили їх. Так само вони вчинили в Мексиці та Юкатані. Віціліло лише два рукописи: «Літопис Броаса» (в Лондоні) та «Кодекс Кортеса» (в Мадриді). З них ми й довідуємося про материк Му, його велич і загибель.

Полковник Фоссет, який подорожував у пралісах Бразилії між протоками Амазонки, Гуїсу та Талагос, відкрив там руїни давнього міста. Йому до рук потрапила маленька статуетка з написом на грудях.

Після нього там побували два англійці, що озайномисилися із спорудою моста Шанка, який на висоті коло 600 стіп заввишки, майже не пошкоджений; тут же лежить брукований шлях на висоті в 300 стіп.

У гирлі Ла Плати також знайшли праісторичні руїни. Серед них виявили кілька табличок із написами; вони відповідають азіатським й, очевидно, засвідчують торгівельні зв'язки цього краю з Уюром.

Звідки ж узялися гори на місці колишнього моря? Мапа з тибетської збірки, яка зображає землю Атлантиди, може навести на думку, що разом із зникненням цього суходолу в океані утворилася глибока яма й туди ринули морські води. Рівень океану знизився, а береги материка поширилися й виступили з моря. Так виникли: Амазонська низина, долина Міссісіпі й річки Святого Лаврентія в Канаді, півострів Флорида тощо.

ІЕРОГЛІФ МАЇВ «У-ЛУ-МУЛЬ»

Писана історія Греції починається з 1104 року до Різдва Христа, від першої Олімпіади. Про походження грецького народу можна судити за руїнами міст, археологічними знахідками та міфами.

Археолог-аматор Генріх Шліман, розкопуючи Трою, визначив розміщення аж шістьох інших міст, що існували на цьому терені, віддалені між собою в часі.

Паризький музей Лувр володіє збіркою речей із Тінхуанако в Південній Америці та з Трої зі скарбниці Пріама. Вони однаково зовні, за формою та розміром. Але найбільше нас вражає мистецьки виготовлений сфінкс із головою птаха, підписаний: «Від цроя Хроноса з Атлантиди».

А от у Сирії, біля Баалбек, стоять руїни якоїсь будівлі, зведеної невідомим народом, що поклонявся сонцеві. Її архітектура і стиль — корінфський, дуже близькі до греків. Та величезні камені привезено зтозна-звідки, бо такого матеріалу в цих краях немає. До речі сучасні греки свою країну називають Елада, тобто земля сонця, а себе — елінами, синами сонця.

Біля Смірни, на дуже високому пагорбі, розкопано рештки нез'ясованої культури. Але залягання шарів

Після другої світової війни в пустелі Техасу відкопали на значній глибині городище, якому 80 тисячоліть до Різдва Христа, а також знайшли глиняну табличку з планом його околиць та розташування в горах поховань. Коли віднайшли могили, то побачили цілу низку видовбаних у каналі печер, що сходилися до спільної зали, а своїм виглядом це кладовище нагадувало масонський храм. Устінах були в ньому ніші, де лежали мумії велетів до 2,4-2,7 метрів зросту з дбайливо підстриженим волоссям, одягнених у короткі сорочки й такі шкіряні штани. Біля них на підлозі лежали трупи якихось звірят (породу досі не встановлено). А найдивніше те, що стіни печер вкриті скелястою масою на кшалт тієї, що утворилася на поверхні землі в Новій Мексиці під час вибуху атомної бомби.

Яка ж то раса духовних надлюдей, за такого низького стану тодішньої техніки, перебувала на неосойному рівні культурного розвою, що знала закони природи й уміла користуватися атомною силою? Чи не була таємнича держава Му джерелом того високого пізнання, яке знезачка урвалося і його забрали із собою до могили? Безумовно, секрети Індії та Єгипту — це лише далекий відсвіт зниклої культури, але чи взагалі вона могла колись існувати?

Згадаємо єгипетські піраміди, що їх споруджено з велетенських, пильно тесаних каменів 15-17 тонн. Важко повірити, що їх перевозили на відстані 600 миль й піднімали вгору голіруч невільники. Але це наймовірніші свідчення арабів, які свідчать, нібито єгипетські будівники підкладали під брили якісь папіруси, й камені самі підіймалися в повітря й лягали на призначене їм місце, де їх припасовували легким притиском.

Від старих кельтів нам також залишилися кам'яні споруди, які називаються долини. За переказами, ті брили пересували на будівництві з допомогою ритмічної музики, яку виконували жерці-друїди. Так само, із застосуванням телекінетики, складено тесані камені в 1800 тонн у Баалбеку та Циклопіні будівлі в усьому світі. Інакше то робота якихось казкових істот!

що там існувало людське життя, засвідчує й малюнок великого ящура в одній із печер. А циклопіні споруди та читані написи — хіба це не доказ духовного зв'язку краю із Му та Уюром. Сліди річищ і берегів у нивісних пустелях та оселі під намулом ще раз переконують, що тут порівняно недавно простелялася рівнина, але замлетруси й повени стерли все з лиць землі. Потужна лавина води з кригою (у період зледеніння) прокотилася, наче буравей; про те, що там існувало раніше, розповідають лише відкопані печери.

На Юкатані в Чечен-Іці збереглися руїни культових споруд маїв, де вибито в камені голову горбоносого бороданя, схожого на жидка. До речі, єгипетські папіруси називають тих, що мешкали біля Арарату, іменем цієї місцевості. Дуже вражає незвичайна подібність між словами давньо-єврейської мови й тими, що передають ті ж поняття у мові чапенів — гілці маїв, найстарішої в Центральній Америці.

Майже половина японських слів близькі за змістом до кічі-маїв, що живуть у Гватемалі. Японці без перекладача може розмовляти з тубільцями Мексики, ацтеками й мешканцями островів Гаваї і Самоа. Їх помилково вважають монголами, адже вони належать до полінезійської раси. В них національна емблема — спромінене сонце на сході, цей символ імперії Му — об'єднаних націй давньої доби.

Наскельні письмена з Тибету стверджують, що колоністи східного Му прийшли на терени Індії 70 тисячоліть тому через Бірму й заснували там надімперію, славу своєю цивілізацією й таємничою наукою. Їхні провідники й колоністи, просуваючись на захід, збагатили своїми відкриттями Асірію, Вавілон і Верхній Єгипет.

Із загибеллю Му ця імперія почала занепадати, й пізніше нею заволоділи арійці, що прибули сюди із спустошеного краю і принесли із собою свої звичай та санскритську мову. Згодом, здобувши перевагу, жерці-браміні стали переслідувати й винищувати не зручних для себе наякал. Вони розбивали їхні глиняні літописи, змушували непокірних утікати до Тибету, де у відлюдних монастирях і переховувалася їхня віра.

Потім князь Гватама (він же — Будда), який ще юнаком навчався мудрості з наякальських табличок, намагався відродити колишню духовну велич, але йому на заваді стояв світ варварства і здичавіння.

МАЇ-ТРИПІЛЬЦІ-УКРАЇНЦІ

Картина, яку змалював Джеймс Черчворлд, може дещо прояснити й історію українського народу. Дослідники пишуть, що Україна споконвіку була густо заселеною, а українців вважали носіями високої культури. Археологічними розкопками доведено, що там, де нині Київ, лежало люднє городище, можна б сказати, місто трипільської культури, себто коло шесті тисяч років тому, але в підвалинах «трипільля» виявлено залишки старих будівель, які сягають ще далі — до 30 тисячоліть.

Найзнаменніше те, що трипільці мають виражені етнічні риси й містять у собі найважливіші елементи, з яких складається сучасна культура. Вони такі промовисті й такі відрубні, що російський археолог Михайло Ростовцев (1870-1952) запропонував для більшої чіткості та зрозумілості вживати термін «українська культура».

Особливо цікаві нашим вченим кам'яні «баби» в степах України. Вони дивуються, звідки вони, адже подібного каменя немає за тисячі миль од місця їх розташування, а отже його треба було притягти сюди десятками парами волів. До того ж, ш «баби» звернені обличчям на схід, у бік своєї прабатьківщини. Це — прообраз первісної матері-богині.

Мистецтвознавці завжди вражало, чому це орнамент трипільців перегукується з мексиканським та індіанським з Північної Америки. Або чим пояснити, що українські селяни малюють залюбки на великодних писанках свастику й хрестики, притаманні для народу маїв, у яких ш ієрогліфи означали життя.

Наші зимові свята, зокрема Свят-вечір, переховували образ культу сонця й предків. Так само властивий усім маям Великдень у повній красі зберігав культ божества, символом якого стало сонце. В українській родині жінку-матір шанують скрізь. Вона і в свідомості греків і єгиптян підносилося на рівень із чоловіком. А за трипільської доби панував матриархат у тій формі, яка існує досі в північно-американських поселеннях індіан Черони.

У Мексиці під попелом відкрили руїни міста, що так схоже на оселі етрусків. Чех Ружічка, який розшифровував письмена цього давнього народу каже, що то слов'яни і їхні житла нагадують помешкання гудулів. Навіть кургани маїв на Міссісіпі такі ж, як степові могили на Україні. А порівняйте трибачні церкви, що не змінили свій вигляд із дохристиянських часів, — чи нема в них спільного із східними народами?

Отож, наш народ український — один із найдавніших у світі, а його культура — це спадщина великої першодивілізації.

Микола ШУДРЯ

ГАЛИНА НОВАКІВСЬКА:

«Я ПРОСТІО ДУЖЕ ЛЮБЛЮ
ЖИТТИ НА СВІТІ»

Серед хороших і різних виставок, з якими мали змогу познайомитися любителі вернісажів у Києві і Львові, увагу преси привернула виставка Галини Новаківської. Справа не в тому, що художниця приїхала з Канади, і її роботи дають змогу ще раз відчутти велику красу і силу ностальгії: є якийсь «секрет», що криється за полотнами, створює певний настрій при їх спогляданні і залишає по собі спогади надовго. Любов Голота зустрілася з Галиною Новаківською і пропонує читачам прилучитися до їхньої розмови.

Л. — Ви вибрали для виставки картини, які вважаєте найбільш характерними?

Н. — Не конче. Тому що пересилка обмежує мене. Скажімо, я створила таку серію «Наше минуле», а привезла лише кілька робіт: «Степова баба», «Трипільська культура», «Канадське жито».

Л. — Ви називаєте саме ті роботи, які викликали в мене певні роздуми і я б хотіла з вами про них поговорити. А почнемо з «Осіннього настрою» в якому я розгледіла Ваш автопортрет...

Н. — Так, але я не думаю, що це автопортрет. Я не думала малювати автопортрет, я думала малювати осінь, видно я є така осіння пані, під зиму вже...

Л. — Просто мені здається, що то один із найпомітніших жіночих автопортретів, які мені доводилося бачити. Для мене жінка — це настрій, а на виставці демонструються кілька жіночих образів — і я відчуваю стільки ж настроїв; жінка супроводжується настроями не миттєвими, а скажімо так, етапними... Я не хочу зводити Вашу творчість і наше інтерв'ю тільки до жіночої теми, точа вона займає багатьом, і не тільки жінкам...

Н. — тема материнства, «Тихе щастя»...

Л. — Отже, від настроїв, від природи, від людини в природі, ви перейшли до осмислення культури, представником якої ви є.

Н. — Я б почала з картини «Степова баба» — бо то щось давнє, наше і я собі думала: ну хто так добре бачив, крім неї, минуле, ті напади татарські, печеніжські, той вогонь яким Україна горить... Саме вона найбільше знає про той час, — предкнязівський, козацький. Моя думка прямувала в Україну і я брала теми з давніх, князівських часів. Я не вхожу в політику, бо я того не люблю, а княжа доба — то є така княжа доба, могутня, прекрасна! Так що я малювала і «Слово о полку Ігоревім», і «Плач Ярославни», навіть є «Срібна гривня Володимирська», — на жаль я не змогла їх привезти. То все одна серія — «Наше минуле», я до неї постійно вертаю.

Другий напрям — то є життя довкола мене, щоденне, прекрасне.

Л. — Життя вам давало багатший матеріал. Ви, як художник, починали...?

Н. — в Польщі, в Кракові. Я дуже люблю людей. І придивляюсь, як люди говорять, як спілкуються. Я маю щільний шкільний «Розмова», — розмова через телефон, розмова трьох жінок, розмова старших панів, які політикують. А третій напрям — то композиції, натюрморти, квіти — це серія, яку я дуже люблю, яку люди дуже люблять і охоче купують. А ще ікони — я ними вичаю всіх в Торонто і всіх в Онтаріо. Я боюсь свої ікони показувати, бо знаю, що ви тут маєте такі чудові ікони...

Л. — На виставці представлено три ваші ікони і вони дуже цікаві за виконанням. Це довільні фантазії, чи ви орієнтуєтесь на відомі зразки?

Н. — Я орієнтуюсь на візантійський уклад ікони. То не є барокові ікони, де прекрасна жінка з малим дитятком, а вже навіть назву їм дала — релігійний живопис, а не ікони, бо на іконах має бути ґрунт інакший, інакші фарби. Взагалі, є ціла своя метода, а я їх малюю по малярськи, але все-таки в них є візантійська традиція, візантійський уклад, я переважно малюю Богородицю з дитям, тому що то для мене є найвище — материнство.

Я привезла сюди три картини релігійні, і всі вони крізь призму мого бачення перейшли, бачення життя, бачення людини в ньому.

Л. — Ви бували в різних містах, ви прожили і проживаєте таке насичене життя, і ви сказали, що, передовсім, квіти, жінки, люди, їх спілкування диктували вам теми. А міста і місця, де ви жили?

Н. — Вони дають мені теми, але я не перебуваю в тій урбаністичній, в тих будівлях, я не замикаюся в них. В моїх роботах і є місце ді, але, водночас, там буквального нема. Для людей вони є реальні, бо люди потребують якогось сюжету. Я працювала в абстракті, мені дуже це імпувало. В 60-х роках канадський живопис мав напрям абстрактний, але те дуже скоро перейшло. На зміну прийшов такий магічний реалізм, де відсидалося все непотрібне, а лишалося щось, що є вже кінцеве, детальне, що підкреслює дану річ. Наприклад, купіль: то не

вбрання людини чи рушники, а тіло над водою, під водою, гра світла — і це давало сильне враження.

Ми були з чоловіком в Марокко. Гаряча червона земля, люди живуть в підкопаних хатках (землянках). Я на те надивилась, приїхала і намалювала кілька тих красивидів. Цікаво було, чи люди то зрозуміють? І вони відчували, впізнали, хоч я не давала правдивої перспективи в глибину, тільки натяками малювала. Або, коли я була в Україні, я собі робила замальовки, в Тернополі багато малювала, — там маю родину. Тоді я з того писала картини, робила виставку і все продала-бо то сентименту, то Україна, і люди віддалені від своєї землі, того потребували...

Л. — І все ж таки, художник, який би він самобутній не був, має школу і має взірці для наслідування...

Н. — Коли ми вчилися в Кракові, всього було багато, живопис ділився на багато напрямків, ми мали сильний контакт із Заходом. Ми йшли в імпресіоністичному напрямку. До того ж, кожний шукав себе, я перейшла всі стилі і то свідомо, скажімо, — мене захопив кубізм. То було чудово, — попрацювала в тому, кілька картин намалювала, — е ні, то не моє. Щось інше треба! Був сюрреалізм, — ви в ньому могли дещо сказати, то є спосіб найбільше висловити думок своїх. Тоді дійшла до абстракту, з абстракту перейшла вже в експресивний світ. І, звичайно, треба знати художників. Знаю Новаківського, знаю Труша, — тих західно-українських митців, які навчали в академії в Кракові, та традиція лишилась, і я до них близька. Я не чулася в Кракові відділеною від України.

Я все життя захоплена Ван Гогом, бо він є кольорист прекрасний.

Л. — Ваша канадська серія, — якийсь етап вашого життєвого шляху? Історія Канади, історія українських поселенців в Канаді — вони були об'єктом вашого художнього зацікавлення?

Н. — Правдиво, — ні, бо я не чуюся шалено зв'язаною з тою групою людей, яка там є. Я їм співчуваю, бо вони прийшли з різних околиць, їх просто приманували, вони їхали на обман, сподіваючись що там буде чудова земля, але ж вони приїхали на куці, на ліси, на багна. Вони не знали як до того взятися, не мали приладдя, власне, були неграмотними і безкультурними, не були й народними митцями, — але кожний із свого села щось привіз — один приїхав з кожухом, а друга з вишивкою... Як була виставка до 100-ліття нашого поселення, то я трохи більше увійшла в усе те, традиція якась була, але то традиція чогось такого бідного і такого нез'ясованого... І воно в тій нужді таке дике було часами. І я подумала — ні, я такогo коріння не маю, мене виховали цілком інакше. Я знаю, що була Київська Русь, що була могутня країна, і це — моє. Але я співчуваю тим людям. Їх діти дуже скоро пішли у все канадське, їх діти тепер є на добрих становищах, спочатку до українського всього здалека стояли, тепер всі навчилися говорити по українському, пхають дітей до українських шкіл і є помічні нам. Вони дуже і дуже тепер є українці, хоч українські традиції підтримували в Канаді не поселенці, а емігранція.

Л. — Мені здається, що митецька людина, живучи в діаспорі, не може дістати повного розквіту, повної реалізації в слові чи в мистецтві, вона мусить все ж таки знати ту культуру, на яку вона виведена...

Н. — Так, ти виключаєшся тій культурі, в якій живеш, бо їй неможливо не вклонитися. Як ми почали примушувати дітей, щоб не йшли в чужинецьку культуру, щоб не одружувались з чужинцями, бо розгубимось, то вони спочатку давалися, а потім навіть моя дочка мені сказала: «—Мамо, я мушу щось любити, я не можу любити тільки того Дніпра, якого я ніколи не бачила. Як тут є така чудова природа, я мушу її любити, тоді я буду і тамте любити». Вона вийшла заміж за українця, який страшенно всім цікавиться. А їхні діти — то ми дбаємо, щоб мали дуже добру освіту, тоді будуть потрібні і тут, і там. А я не знаю, коли плакати, бо щось українське зворушить мене до сліз і щось канадське також. Як виступала та наша Баюл, то кожна українська хата сиділа, як приліплена до телевізора, всі плакали. То є та ностальгія,

то є той довгий час, де ми вічно спогадами жили. Але неможливо оминати Заходу. І для мене важливо, що я не замкнулася в етнічному малярстві...

Л. — Так. Але ви намалювали картину «Канадське жито».

Н. — То не є тільки канадське, а але й наше...

Л. — І ви передали дух, ауру того жита. Хлібний дух і філософію людини у ставленні до цієї рослини. Навіть новою технікою написано.

Н. — Я не хотіла там лишати нічого, ані неба, ані красивду, ані доріжки — нічого. Перші поселенці пікреслювали, що то вони привезли жито в тих вузличках — можливо, то «Жито» з тих вузличків. В Канаді, як поїхати в ті села Саскачевану, то ви зустрінете село Україна, Комарно, — самі українські назви. Стоїть, якась завалена церква і одна хата, і більше нічого, і то є село. Так що їм хотілося щось десь позначити Україною — тим людям, що з Комарна, наприклад приїхали. Ось звідки те «Канадське жито»...

Л. — Наші мистецтвознавці говорять, що українські художники, особливо молоді, дуже популярні за кордоном. Багато робіт зараз продається за кордон. До цього спонукає, скажімо, не найкращий рівень життя. Як ці роботи вписуються в масив канадської малярської культури?

Н. — Я би сказала, що тепер наступив другий період визнання їхнього. Перший був, коли те все масово в'їхало. Художники були погано зорієнтовані, знали тільки, що люди мають багато грошей і все купують, — але в нас ніхто так дуже тисячами не кидас. Як картина підходила попід тисячу і була справді вартісна — то вона пішла, а далі то вже трудно. Першими були дуже добрі митці Гуменюк, Марчук, з його «пльонтанізмами»... Мав у нас цікаву виставку. Гуменюк — він більше монументальний. Потому був Остафійчук, він дуже добрий графік.

Нині молоді художники приїздять, вони є дуже авангардні, але ж вони повторюють те, що було в нас в 40-х роках. Нью-Йоркська школа мала ті течії, такі самі абстракти, недокінчена форма, розірвана форма... Є і добрі речі, але на загал — навала посередніх речей і люди трохи зменшили купування, напхавши свої хати. Потім почали привозити прикладне мистецтво. Це вже менше їде.

Цікаво ось що: в нас було мало тематичних картин. В нас картина мала бути цікавою для ока, де розпрацьована площа по-мистецьки, мусила мати технічні, кольористичні, композиційні вартості. А тут кидасється у вічі дуже сильна тема і не раз за нею можна сховати недоліки. Наприклад, тема «материнство»: картина кольористично не дотягає чи ще якась, але то є «материнство» і зворушена людина те купує.

В кожному разі, все дуже гарно з мистецького боку — все ж таки наша діаспора — то така замкнена група людей. Ми всі себе знаємо. Ми створили «Пласт», різні організації, галереї. Є наші лікарі, наші банки, наше все. В товариському житті — ви всюди і всюди стрічаєте тих самих людей. В Торонто в КУМФ кожної неділі є якесь відкриття о пів на четверту (КУМФ — Канадсько-Українська мистецька фундація). А тепер, як хтось приїхав з України, то десь його просять, десь його возять, вже трохи ширше спілкування, а спочатку були вічно ті самі. І тепер ми входимо більше в канадське життя, хоч українство ми тримаємо.

Л. — Які ваші враження нині, адже ви вже не вперше до нас приїжджаєте?

Н. Так, але тепер то вже цілком інакше. Бо колись показували мені тільки те, що можна показати. А тепер я є між людьми.

Л. Ви часто закохуєтесь? Я маю на увазі закоханість як стан душі.

Н. О, в мене той стан міг бути дуже часто. Ви захоплюєтесь людиною, бо вона щось випромінює добре і ясне, те недовго лишається з вами. Бо, навіть в такому поважному віці, я з одними буду говорити довго і присмню, а є зануди такі, що не хочу на них дивитись. Але я постійно закохана!

Л. — Дай Боже, щоб Вас цей стан не полишав.

Н. — Я просто дуже люблю жити на світі...

ДУМКА АСТРОЛОГА

ЕНЕРГЕТИЧНІ ПРОТИРІЧЧЯ
В РЕЛІГІЙНИХ КОНФЕСІЯХ

Київська астрологічна академія вважає за потрібне поділитися з суспільством деякими своїми спостереженнями, а також зробити попередження, розуміючи, що більшість людей не обізнані з космічними законами і дією їх енергій, а тому часто самі собі шкодять, — і здоров'ю, і просто побутуванню.

На жаль, в плані космічних енергій Україна зараз нагадує полігон, де протидія різних егрегорів напружує і без того складну ситуацію в державі. До проблем, які завдав «мирний» атом, енергетична і інформаційна інтервенція Росії у вигляді сатанинських сект, які поширюються через росіян (центр у Харкові), звідси — катастрофа з водопостачанням, тепер Маріуполь, далі — поширюється епідеміями на півдні України, негативна енергетика чужої мови (для України-Тельця російська Володільська мова є негативно напружена), яка руйнує енергетичне поле України, додалась проблема з інтервенцією різних релігій. Мається на увазі пропаганда і хрещення, наприклад, мормонської, або протестантської церкви. Не будемо сперечатися — чи з святою метою, чи з корисливою, — сюди кинулись різного роду проповідники, але коли до мене, як медичного астролога, почали звертатися люди з тяжкими хворобами після хрещення у цих «західних» церквах, це мене насторожило. Справа у тому, що астрологія шукає корені тих чи інших подій, хвороб... А хвороба — це космічна ізоляція індивідуума, як наслідок його неправильної поведінки, життя, з вимогою переглянути його. Тобто, це — попередження! Якщо людина вперто відмовляється себе міняти, наслідки, як правило, сумні. Правда, буває так, що не кожна людина розуміє, чого від неї вимагає

Космос. А ми, все ж таки, частка Всесвіту, а тому — хочемо, чи не хочемо, — а виконувати Космічні закони повинні. Між іншим, звернення за допомогою до Бога не знімає з нас карми, а тільки полегшує її, розтягуючи відпрацювання її у часі. Та й допомога тимчасова. Не можна ж грішити, не змінюючи себе, і повсякчас нарікати на Творця.

Таким чином, аналізуючи матеріали декількох роїв з точки зору Космічних енергій, які надходили до мене, вдалося зробити такі висновки. (Це питання Київська астрологічна академія, між іншим, підняла на минулорічній всеукраїнській астрологічній конференції). Справа у тому, що ми живемо у енергетичному полі православного християнства. Більшість з нас — правдами і неправдами — хрещені батьками. Сам процес хрещення зобов'язує людину стати на шлях наближення до Бога-Отця. Тобто, ми зобов'язалися духовно розвиватися, або, врешті, хоч виконувати заповіді Христові. Більшість людей навіть не розуміє цієї відповідальності, яка чітко контролюється Космосом. З людини, яка стала на цей шлях, і вимоги більші. Те, що прощається до пори до часу нехрещеному, хрещеному не минеться. Хрестили часто традиційно, а більше — з надією, що Бог-Отець захистить в потрібну хвилину Оттакій собі інтерес, не видаючи наслідків. При хрещенні людина підключається до енергору (спільної енергетики конфесії), яка береже цю людину і через цей канал йде обмін енергією людини з Космосом. Якщо людина змінила віросповідання, то вона відривається від цього каналу, а в новий ще не потрапляє. Проходить так званий процес трансмутації. Тобто, триває внутрішня перебудова відповідно нових енергій. Взагалі, як

відомо, процес зміни віри чи обряду завжди негативно впливає на людину. У кожного своя міра. Справа ще й у тому, що людина, яка змінила обряд, продовжує жити і спілкуватися у тому ж оточенні, яке випромінює енергетику вже чужу для цього індивідуума. А живлення саме цієї енергією сягає 30% від усього постачання. Можна уявити, як впливає цей енергетичний голод на таку людину. Інша справа, якщо людина переїхала в регіон, де їй доводиться жити і спілкуватися з людьми новообраного обряду. Тоді процес пристосування проходить полегшено, хоча не без проблем. З нехрещених взагалі ніяких вимог, але все ж не долік нової енергії теж впливає, більшою мірою — на побутовий план. (Невдачі в житті, на роботі...) Таким чином, руйнація старих каналів зв'язку з Космосом не проходить даремно. Все це не було б серйозним випробуванням (чого тільки не доводиться пережити в житті, а народ у нас терплячий), якби не трагічні наслідки від таких хвороб. Справа у тому, що це часто приводить до смертельного фіналу, або до ампутації відповідних органів. Тому астрологи б'ють на сполох. Наш матеріалістичний світ зневажає душу, не визнає її пріоритет над тілом, не бажає розуміти роль Космічних енергій, (бо не можна пощупати, складно поміряти), а розплачується людина. Все ж не хлібом єдиним і ковбасою повинна жити людина...

Не до голоду закликають астрологи (матеріальна оболонка, тіло потребує і фізичної енергії), але поки мірилом життя буде ковбаса — кращого і без хвороб, — життя не досягти нікому.

Астролог Валерій
МОСКОВЧЕНКО

Василь КЛІЧАК

Всередині місяця липня,
коли нас нестерпно пече,
Не вчуш, як двері ринуть —
і щось непомітно атече,
як молодість наша...

А спека
тягне плыве мимо нас.

Здаєм дорогу далеку,
дорогу, що більша, як час,
дорогу стрімку і широкую,
аона в нас єдина-одна.

То ж хай надокучливий докір
не вирве із-під ніг стремена!

Тримаймося разом за руки:

Нас мало. Нас жменька в путі!

Чекають нас радісні музики,
чекають хвилини гірки.

Чекає страшна невідомість
у завтрашніх днях, місяцях.

Невже ми так довго боролись,
щоби не здолати той страх,
який нас проймає щоденно?!

Та ну його к бісу! Він зник.
Подумаєш часом — даремно
хвилюємось ми, наче вік,
як вік цей двадцятий, шалений,
що мчить до своєї межі.
І ми, як його полонені,
з неспокоєм в кожній душі
вдивляємось в обриси дивні,
що наші просвічують дні.
І хто ми?!

І не вже в тому винні,
що тануть, як віск, рубежі
всех наших турбот і емоцій,
і чистих бажань і страждань.
І не дивно, що ми і подосі
запугані в колі питань,
що нас обвідають і мучать
і все спонукають до дій,
які, хоч в десятку не влучать,
тримають, як лист на воді,
і скріплюють лагідним словом,
що нас обгортає теплом...
І навіть крихтинки любові
достатньо не тільки обом.

РОДИННІ РЕЛІКВІ

Слово і ЧАС

журнал інституту літератури ім. П. Т. Шевченка
НАЦІ України та Співки письменників України

НЕ ПЛАЧМО, УКРАЇНЦІ!

Цьогорічні передплатників, вибачившись за затримку з виходом номерів другого півріччя все ж запевняємо: ви їх одержите. Наприкінці цього року, на початку наступного, - але неодмінно одержите. Чекаємо обіцяного спонсорів, шукаємо нових спонсорів-меценатів.

Зміст цих чисел, як і перших чисел 1996-го року, вас не розчарує. Тут і традиційні для нас мемуарні матеріали, зокрема спогади Софії Зерової, дружини відомого письменника, та інші; і виступи відомих державних і політичних діячів на тему: яку державу, чи ж українську, ми будемо?; і архівні матеріали, наприклад, лист С. Петлюри до І. Огієнка в справах релігійних, і статті про життя, зосібна літературно-мистецтве, в українській діаспори, і статті філософсько-теоретичного характеру (приміром, розвідка докторів наук А. та І. Бичко «Феномен української інтелігенції», яку видрукуємо в кількох номерах цього та наступного років); і обговорення проблем літературних зрушень і літературної молоді 30-х років; і анкета критиків з опитом щодо кращої поетичної й прозової книжки року; і багато інших цікавих літературно-критичних, мистецтвознавчих, політологічних, краєзнавчих матеріалів тощо, чимало різноманітної інформації, відомих і нових імен з'являється на сторінках журналу.

Індекс «Слова і часу» - той самий: 74423 ціна - також: 80 тис. крб за номер. Але шукайте нас у додаткових списках каталогу.

Вірюмо, що справи «СіЧ»і, як і взагалі української культури, мови, духовності, науки, - як і економіки, - зміняться на краще. Недавній Конгрес української інтелігенції вселяє надії, тільки ж справді, як говориться на ньому, треба гуртуватися, треба бути разом. І діяти. Не плачмо, українці.

Від редакції «СіЧ»і
Головний редактор

Віталій ДОНЧИК

28 ЛИСТОПАДА РОЗПОЧАВСЯ РІЗДВЯНИЙ ПІСТ

Церковний устав рекомендує вживати протягом цього часу їжу, приготувану на олії. У вівторок, четвер та вихідні, а після свята Миколая 19 грудня — лише в суботу та неділю можна готувати рибні страви.

З 2 січня і до Святої вечері (6 січня) рекомендується вживати тільки суху (нерідку) їжу.

«О піст — наймишля, найугодніша Богу річ!» Ці слова сказав український філософ і письменник Григорій Савич Сковорода 330 років тому. Але більшість наших земляків, які були протягом тривалого часу відлучені від церкви, ще не пізнали на собі благотворного впливу християнського посту, не зазнали радості від перемоги над собою, від присутності Духа Небесного.

Християнський піст, звільняючи від шлуків тіло, ще й очищає та вивіщує дух, наповнює душу любов'ю, спонукає до милосердя і добра. Колись пости уславлялися великими добродіями сильних і багатих світу цього: так вони рятували свої душі.

Як доросла людина виростає з дитини і юнака, так і піст християнський накладається на прадавній обмеження в їжі, прадавній пости, зумовлені поєднанням потреб людського організму і можливостями природи. Господарський, побутовий, обрядовий календар наших предків

спирався на перевірені часом знання попередніх поколінь (або й цивілізацій), магію, спостереження, віру і гарантував їм гармонію тіла, розуму та духу. Тоді, коли відпочивала земля, відпочивала від праці на ній і людина. Віддалялось від планети сонце, зменшувалась кількість енергії, але зменшувались і потреби в ній. Натомість взимку людина займалась переважно іншого виду діяльністю: передавала знання молоді, творила свій епос, казки, спілкувалася зі своїми богами через магічні та обрядові дії і пісні (колядки, Меланка, веснянки). А це вимагало не так сильних м'язів, як світлого розуму і високого духу, що досягалося обмеженнями в їжі. Разом з тим могло відтворитись та примножуватись усе, що служило людині живою у дні важкої фізичної праці: худоба, птиця. Таким чином у природі підтримувалась необхідна для життя рівновага.

Усяка праця, і в першу чергу біля землі, була опоетизована давніми віруваннями, які дійшли до нас у формі обрядів, звичаїв, прикмет, і початок усякої справи вимагав особливого, просвітленого стану душі, який досягається постом і молитвою. Якщо звернемося до календаря постів, то помітимо, що більші і менші християнські пости передують найважливішим роботам біля землі: Великий піст — весняним, петрівчаний — жнивним, а

Пилипівка передувє великій містерії уславлення того, що дає життя фізичне, — Сонця, і Того, Хто дає життя духовне, — Спасителя Ісуса Христа. І людство дитя, і людство зріле святкує Різдво, але по-різному розуміючи і в різних іпостасях виражаючи те нове, що народжується. Нижчий ступінь розвитку славить нижчу сутність людини — тілесну, вищий — вищу, Божественну.

Розвиток техніки і технології усе більше відчужує людину від природи. Ми забули, що таке благоговійне, піднесене ставлення до роботи, яка дуже часто є не просто обтяжливою необхідністю, але, певно, кожен з власного досвіду знає: не в міру набиваючи шлунок, значно знижуємо інтелектуальні і творчі можливості. Давні іконописці і розписувачі храмів, перш ніж ставати до праці, довго постили і молилися. Піст також має передувати сповіді і найважливішим християнським святам. Обмеження в їжі применшує надмірну активність і агресивність фізичної сутності в людині, дає відтак їй змогу більше проникнутися вищим і духовним, Божественним. Нескінченний ланцюг жорстоких, бо неволених земних пристрастей частково відпускає людину і вона пробує, бодай ледь-ледь, незрівнянної, солодкої свободи, рівноваги, ясності, до чого долучитись цілком і повністю зможе лише цілком звільнена душа.

«Слово Просвіти»
Засновник - Всеукраїнське
Товариство "Просвіта"
Імені Тараса Шевченка
Ресстраційне свідоцтво № 1007
Відповідальна за випуск
ЛЮБОВ ГОЛОТА

Шеф-редактор Павло Мовчан
Редколегія: Юрій Бадзьо,
Ярема Голян, Анатолій Журавський,
Анатолій Погрібний,
Олександр Пономарів, Іван Ющук

Адреса "Слова Просвіти" - 252001, Київ-1,
Завулок Музейний, 8, Всеукраїнське Товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка, тел. 294-41-51
Індекс 30617
Зам. 0365041
Виготовлено з готових фотоформ на комбінаті «Преса України»